

کاشف - دیروز هم عرض کردم خوب است و کلاهی که نمیتوانند در کمیسیون قبول عضویت نمایند قبلاً بفرمایند که بعد از انتخاب چهار مشکلات نشویم و حالا اگر استعفای ایشان قبول شود شاید دیگری هم از کمیسیون دیگری استعفا بدهد .

رئیس - صحیح است لکن ایشان عذر موجه دارند برای تفرغ و مسامحه از کار نیست

وکیل الرعایا - اگر مجلس استعفای بنده را بپذیرد هیئت رئیسه بعد از آنکه انشاء صورت مجلس را از گردن آنها بردارند باز بقدری کار هست که خوب است دیگر توقع کار از آنها نداشته باشد بیک رحمی بحال آنها بکنند چون بنده میدانم که هیئت رئیسه از صبح تا شام مشغول کار هستند .

سلیمان میرزا - آنکه آقای وکیل الرعایا گفتند قبول میشود ولی خوب است معین شود = مجلس من بعد عذری رانمی پذیرد .

تقی زاده - بنده در این مسئله هم رأی هستم که نباید مجلس عذری را بپذیرد اگر چنانچه هیئت رئیسه اساساً نباید داخل کمیسیون شود صحیح است و لکن در نظامنامه داخلی که همچو چیزی نیست و اینکه میفرمایند دو هفته طول دارد تا رئیس دارالانشاء معین شود خوب است دو هفته بآنها مهلت داده شود تا دو هفته دیگر که دارالانشاء مرتب شود بعد در کمیسیون مشغول کار شوند زیرا که از وجود آنها انتظاراتی حاصل میشود و اینکه میفرمایند سه جلسه نمیتوان غیبت کرد در صورتی است که عذر موجه نداشته باشند و این اینطور نیست میتوانند تا دو هفته که دارالانشاء مرتب نشده در کمیسیون حاضر نشوند و هر چند جلسه طول کشید جز غیبت محسوب نمائیم

متین السلطنه - دیروز فرار شد آقایان در شعبات خود حاضر شوند رئیس و منشی خود را معین نمایند و در شعبه اول بواسطه اینکه آقایان یکبار عرض میکنم آقایان آقا سید محمد رضا آقای حاجی میرزا رضا خان مفرات ملک غایب بودند ممکن نشد رئیس و منشی خود را انتخاب کنند حالا خوب است از طرف هیئت رئیسه ناکیدی در این باب بشود .

رئیس - آقای حاجی میرزا رضا خان از دیشب مأموریتی داشتند که امروز بی آن مأموریت رفته بودند و حالا آمده اند معززاً مالک هم مریض است

آقا سید محمد رضا - بنده هم عذر داشتم بواسطه اینکه وزراء آمده بودند نتوانستم حاضر شوم (معاضد الملک راپورت شعبه سوم را قرائت کرد)

وزیر زاده - شعبه پنجم هم امروز تشکیل شد رئیس و منشی خود را معین کردند ولی بنده چون در کمیسیون خارجه احضار شدم موقع نشد .

[لسان الحکماء راپورت شعبه دوم را قرائت کردند]

افتخار الواعظین - عرض میکنم که اعضای محترم شعبه ششم صبح چهار نفر غایب بودند آقا میرزا اسمعیل نوبوری که مأموریت مخصوص داشتند و آقا شیخ محمد خیابانی و آقای حاج محمد کریم خان و آقا شیخ محمد حسین خان یزدی و در یک ربع قبل از این منعقد شد و رفته رأی توزیع شد ذکاء - الملک بسمت ریاست و آقا سید حسین اردبیلی بسمت منشی گری معین شدند .

رئیس - راپورت باید مکتوبی باشد - حالا

شروع میشود با انتخاب اعضای کمیسیون نظام شش نفر برای کمیسیون نظام انتخاب میشود بطریق چینی

مؤتمن الملک - خوب است قبل از اینکه رأی در این باب بدهیم برویم کمیسیون بودجه و مبتکرات را معین کنیم .

رئیس - بعد از آنکه در این باب رأی گرفته شد سه نفری که برای استخراج آراء معین می شود با یک نفر دیگر میروند مشغول استخراج می شوند ما مشغول آن کار می شویم ولی قبل از آن یک کاری داریم و آن این است نوشتجاتی که مجلس رسیده است صورت آنها خوانده می شود که رأی مجلس در باب آنها معلوم شود که بکمیسیون ها رجوع شود یا طور دیگری رفتار شود حالا اسامی اشخاصی که در دو کمیسیون انتخاب شدند برای اطلاع آقایان قرائت می شود

(ذکاء الملک اسامی را قرائت نمودند)

معاضد الملک - مؤتمن الملک - (نواب) اسدالله میرزا - وزیر زاده .

میرزا اسدالله خان - ما از وجود آقای مؤتمن الملک و آقای تقی زاده در کمیسیون بودجه و قوانین و مالیه می توانیم انتظارات حاصل نمائیم ولی از یک طرف خوشبختانه و از طرف دیگر بدبختانه آقای مؤتمن الملک در کمیسیون خارجه انتخاب شده اند و ما بموجب نظامنامه نمی توانیم ایشان را در دو کمیسیون دیگر انتخاب نمائیم خوب است کمیسیون بودجه را خارج از این چند کمیسیون فرض کنیم تا بتوانیم ایشان را انتخاب کنیم

رئیس - امامیدانید استعفای ایشان از کمیسیون خارجه پذیرفته نمی شود .

میرزا اسدالله خان - عرض نمی کنم استعفای ایشان قبول شود عرض میکنم طوری باشد که حق داشته باشیم ایشان را انتخاب کنیم (رأی گرفته شد) آقایان مفصله الاسامی برای استخراج آراء قمره معین شدند و رفتند با طاق دیگر آقا میرزا محمد نجات

اسدالله خان آقا سید حسین اردبیلی (رئیس) تا آقایان در آن اطاق استخراج مینمایند صورت نوشتجات قرائت میشود .

(صورت نوشتجات از وزارت مالیه)

۱۵ طفری نوشته در خصوص متوفیات - ایضاً در خصوص ۲۵ تومان نقد و ۲۰ خروار گندم که وزیر اکرم از مواجب خودش خواسته است در حق ورثه مرحوم قاضی برقرار شود - قانون محاسبات بودجه نوشتجات راجعه بچیره و مواجب مقطوعی امیر مخم در خصوص تمیرات کشتی های خلیج فارس - وارث شهدی محمد مقول مجاهد - در خصوص مرد آباد سالارالدوله - در خصوص مواجب مؤید السلطان - در خصوص اینکه قانون متوفیات بمقابل آن شامل میشود و در باره اشخاصیکه فرمان صادر نکرده اند یا فرمانشان ناقص مانده - در باب بقیه مخارج اکمال تحصیل حسن السلطنه .

(نوشتجات از وزارت داخله)

در خصوص مناقشه بسطام و شاه رود در مسئله محل انجمن - ایضاً نوشتجات راجعه بمناسقات ساری و بار فروش - ایضاً راجعه بمنافشه بین سمنان و دامغان در باب محل انجمن - در باب محبوسین باغ شاه در باب انتخابات گلپایگان و خوانسار - در باب قرارنامه گوشت و مالیات چارگی یکمباسبی برای لوله کشی (نوشتجات

از وزارت فواید عامه) امتیازنامه بلورسازی - در خصوص اراضی باثرب واقعه در پنج فرسخی قم - راجع بچنگل مازندران و گیلان خصوصاً آستارا (از وزارت امور خارجه)

در باب بقیه مخارج اکمال حسن السلطنه در باب مواجب مؤید السلطان - ایضاً راجعه بموجب مفتاح الملک - اصلاحات ضروری وزارت امور خارجه نوشتجات از اسلامبول در باب مناقشه بین اعضای انجمن سعادت (از وزارت پست و تلگراف) در خصوص تخفیف اجرت پست و مخابرات تلگرافی نسبت با ادارات جرائد - دو فقره اظهار کتبی راجعه بمقاطعه تلگراف خانه و پست خانه از یک نفر انگلیسی در خصوص معادن نغظ - راپورت کمیسیون در باب مناقشه بین بلدیة و مالیه و نوشتجاتی در این خصوص از وزارت مالیه و داخله رسیده است کاغذ شاهزاده ظل السلطان از یاریس .

رئیس - نوشتجاتی که بنظر مجلس رسیده است - لایحه راجع بطلا شویی کویر مرکزی - انحصار فروش کبریت و کاغذ سیگار - تقاضای ارامنه در خصوص پذیرفتن دو نفر نماینده از آنها راپورت کمیسیون اعتبارنامه ها (گفته شد لایحه بلورسازی بمجلس آمده است)

رئیس - صحیح است اما نظر مجلس درست باو تعلق نکرده حالا چنانچه مجلس صلاح میدانند هیئت رئیسه اینها را بکمیسیون که در آنجا ملاحظه شده بعد بمجلس بیاورد

وکیل الرعایا - همانطور که فرمودید بنده صحیح میدانم غیر از فقره محبوسین بانگاه آنها در یک موقع مصریلتیکی بودند بلکه بیعضی از آنها هم نسبت جنحه و جنایت میدادند اگر هم نبودند آنها مقصر که بودند این هارا چرا بمجلس می آورند ابدأ تکلیف مجلس نیست ببنور نوشتجات وقت خود را صرف کنند .

رئیس - اگر بخواهید در جزئیات اینها مذاکره کنیم خیلی طول خواهد کشید فقط باید فهمید که رجوع بکمیسیونها بشود یا خیر ؟

افتخار الواعظین - عقیده بنده هم این است که رجوع بکمیسیون شود .

تقی زاده - بنده گمان میکنم همه اینها را نمیتوان بکمیسیون رجوع نمود ولی بموجب نظامنامه اگر اینها قابل توجه شود باید بکمیسیونها رجوع شود بعضی از اینها هست که اساساً باید رد کرد و بعضی از آنها هم حضور وزیر که اورا پیشنهاد کرده لازم دارد که با حضور او مذاکره شود

رئیس - اگر بخواهیم بوزارت خانه عودت دهیم خیلی طول میکشد .

تقی زاده - عرض نکردم عودت داده شود .

افتخار الواعظین - در باب توجه و عدم توجه چون از وزارت خانه ها آمده است باید قابل توجه بدانیم

کاشف - در خصوص تخفیف اجرت پست آنروز در اینجا مذاکره شد

رئیس - بلی اما برای اینکه کمیسیون نداشتیم فقط یک نسخه خوانده شد و تکلیف از معلوم نشد حالا هر کس تصویب مینماید بکمیسیون رجوع شود قیام کند (اکثر و کلا قیام کردند) (معاضد الملک راپورت

کمیسیون تفتیش جواهرات راقرائت کردند)
مؤتمن الملک - عده کمیسیون بودجه را باید معین کرد که دوازده نفر باشد یا هجده نفر.
رئیس - کمیسیون بودجه را اگر مجلس صلاح میدانند هجده نفر قرار بدهد
مؤتمن الملک - بنده مقصودم این بود که چون عده کافی نیست فعلا ۱۲ نفر باشد و بعد که وکلای ولایات رسیدند اضافه شود (ورقه رای برای انتخاب اعضای کمیسیون عدلیه توزیع شد.)

رئیس - برای کمیسیون عدلیه دیروز در اینجا گفته شد که شش نفر انتخاب شود حالا ورقه رای برای اخذ رای توزیع شد که شش نفر بطریق جمعی انتخاب نمایند [مستخرجین آراء کمیسیون نظام آمدند]
 دکتر امیرخان ۵۰ رای - فاتح الملک ۹ رای
 معزز الملک ۴۸ رای - حکیم الملک ۴۲ رای - حاجی محمد کریمخان ۳۷ رای - اسان الحکماء ۳۰ رای

حاج سید نصرالله - چون که گفته شد هر کس در هر کمیسیون نمایان قبول عضویت ننماید قبلا اطلاع بدهد لهذا بنده عرض می کنم بنده راجز و کمیسیون عدلیه انتخاب ننمایند.

وزیرزاده - استعفای آقا را نباید پذیرفت.
رئیس - خیر استعفای ایشان پذیرفته نمیشود (برای استخراج آراء بفرعه متین السلطنه اسدالله خان نصر الاسلام معین شدند و در اطاق دیگر استخراج نمایند) (پس از ۱۵ دقیقه تنفس مجدداً مجلس تشکیل شد.)

رئیس - قبل از این که شروع شود با انتخاب کمیسیون محاسبات خوب است معین بشود که مباشرین می توانند داخل این کمیسیون شوند یا خیر چون در نظامنامه تصریح در این باب نشده و لیکن يك مواد دیگری هست که از آنها معلوم می شود نباید داخل باشند پس از این را آقایان مسبق باشند و انتخاب نکنند.

(مستخرجین آراء کمیسیون عدلیه آمدند)
 آقا شیخ ابراهیم زنجانی ۴۲ رای - حاجی سید نصرالله ۳۹ رای - آقا شیخ اسمعیل هشتروندی ۲۷ رای - سلیمان میرزا ۳۷ رای - آقا سید محمد رضا ۳۴ رای - آقا شیخ رضای دهمخوارقانی ۱۸ رای

اسدالله میرزا - این راپورت کمیسیون خارجه است و گویا ترتیب این است که مخبر کمیسیون راپورت را باید بخواند و بهیئت رئیسه تقدیم نماید این است که قرائت می شود (قرائت نمودند و برتیس دادند.)

رئیس - شروع می شود با انتخاب کمیسیون مالیه گفته شد ۱۲ نفر لازم است برای اینکه شاید بخواهند کمیسیونی تشکیل بدهند.

وحید الملک - بنده يك استوالی دارم کمیسیون بودجه از این کمیسیونها مجزا شده یا خیر.

رئیس - بلی مجزاشده.
وحید الملک - آیا کسی در دو کمیسیون عضویت دارد می تواند در کمیسیون بودجه عضو بشود یا خیر؟

رئیس - بلی می تواند
 (در این موقع راپورت شعبه اول و دوم چهارم و پنجم و ششم قرائت شد راپورت کمیسیون داخله رامتین السلطنه و راپورت کمیسیون نظام رالسان الحکماء قرائت کردند.)

(ورقه رای برای انتخاب اعضای کمیسیون مالیه منتشر شده و رای گرفته شد.)

رئیس - چون استخراج آراء برای این کمیسیون طول خواهد کشید ۱۵ دقیقه تنفس شده و بعد از استخراج آراء را مجدداً مجلس خواهد شد
 (در این وقت تنفس شده و بعد از ۱۵ دقیقه مجدد مجلس منعقد گردید)

ذکاء الملک - اسامی اشخاصی که برای کمیسیون مالیه انتخاب شده اند قرائت می شود
 صدیق حضرت ۵۰ رای - اسدالله میرزا ۴۲ رای - تقی زاده ۳۸ رای - حسنعلی خان ۳۷ رای - وکیل الزهیا ۳۳ رای - ابوالقاسم میرزا ۳۰ رای - میرزا مرتضی قلی خان ۲۶ رای - متمدالتجار ۲۶ رای - مؤتمن الملک ۲۵ رای - فهیم الملک ۲۳ رای - معین الرعایا ۲۱ رای - وکیلالتجار ۲۱ رای - منتصر - السلطان ۲۲ رای

مؤتمن الملک - بنده عرض کردم اسم بنده را ننویسند باز نوشتند حالا هم استعفا دادم

رئیس - آقای مؤتمن الملک استعفا دادند
اسدالله میرزا - بنده چون کمیسیون عدلیه را مهم می دانم می خواهم يك پیشنهادی بنمایم اگر مجلس رای می دهد بکنفر دیگر بر عده آن کمیسیون افزوده شود

حاجی سید نصرالله - بنده هم عقیده ام این است که بکنفر باید افزوده شود

آقا شیخ اسمعیل هشتروندی - بنده هم عرض می کنم همانطور که گفتند صحیح است لازم است يك نفر افزوده شود که از قوانین خارجه هم اطلاع داشته باشد و بنده پیشنهاد می کنم که هرگاه مجلس صلاح بداند آقای ممتاز الدوله را انتخاب کند (در این باب قدری مذاکره شد)

رئیس - در این مسئله رای می گیریم هر کس تصویب می نماید که يك نفر بنده کمیسیون عدلیه افزوده شود قیام نماید (اغلب قیام نمودند)

رئیس - حالا دو ورقه داده می شود یکی برای آن يك نفر که باید برای کمیسیون عدلیه انتخاب شود یکی دیگر برای انتخاب شش نفر بجهت کمیسیون معارف

فهیم الملک - آن دو نفریکه در کمیسیون مالیه عده آراء در حقشان مساوی بود کدام يك انتخاب شدند

رئیس - اگر استعفای مؤتمن الملک قبول است هر دو نفر آنها عضوند

ناصر الاسلام - هر چند مجلس می تواند استعفای هر کس را قبول نکند ولی باید ملاحظه شأن و رتبه و حال او را هم کرد که آیا او برحمت فوق العاده خواهد افتاد و یا خیر باید حتی الامکان ملاحظه حال او را نمود (ورقه رای برای انتخاب شش نفر جهت کمیسیون معارف و بکنفر برای کمیسیون عدلیه منتشر و رای گرفته شد) و صدیق

حضرت و وکیل الرعایا و وحید الملک برای استخراج آراء بفرعه معین شدند اشخاص ذیل برای کمیسیون معارف انتخاب شده بودند و ذکاء الملک اسامی ایشان را قرائت کردند]

ذکاء الملک ۴۳ رای - آقا سید حسین اردبیلی ۳۴ رای - دکتر علی خان ۳۴ رای - سلیمان میرزا ۳۲ رای - میرزا محمدعلی خان ۲۲ رای - وحید الملک ۲۴ رای

(يك نفر برای کمیسیون عدلیه رای گرفته شده بود آقای ممتاز الدوله به ۳۵ رای انتخاب شدند.)

رئیس - حالا میماند کمیسیون پست و تلگراف و تجارت و صناعت که باید ۹ نفر بطریق جمعی انتخاب شوند اسامی اشخاصیکه قابل انتخاب نیستند یعنی در دو کمیسیون انتخاب شده اند قرائت میشود (ذکاء الملک بقرار ذیل قرائت نمودند)

مرتضی قلیخان حاجی محمد کریم خان ممتاز الدوله - وحید الملک - سلیمان میرزا - تقی زاده (اسامی وکلا برای حاضر و غایب بودن قرائت شد) اشخاص مفصلة الاسامی ذیل در آخر غایب بودند.

معزز الملک مریض اسدالله میرزا - آقا شیخ محمد حسین یزدی - دکتر امیرخان - میرزا داودخان - تقی زاده - آقای سید محمد رضا میرزا احمد قزوینی - آقا شیخ اسمعیل هشتروندی - آقا میرزا اسمعیل نویری - آقا شیخ محمد خیا بانی - میرزا محمد نجات - وزیرزاده تب کردند و رفتند ابوالقاسم میرزا - میرزا ابراهیم خان - میرزا مرتضی قلیخان - فاتح الملک

مؤتمن الملک - در باب کمیانی نان استوالی از وزیر داخله داشتم معلوم نشد

رئیس - دو استوال جناب عالی نوشته شد ولی هنوز جواب نیامده

آرباب کیه خسرو - غائبین آخر مجلس رانمی توان جزو غایب فرض نمود و دیگر در صورتیکه به آنها اخطار شود که آخر مجلس کی است و در آخر وکلا را حاضر غایب مینمایند

رئیس - جلسه آتی فردا سه ساعت به فروب مانده است و اگر این کمیسیون معین شده بود فردا قبل از وقت وکلای محترم میآمدند بشعبات و آن دو کمیسیون را معین میکردند ولی چون معین نشده اول مجلس تشکیل شده انتخاب آن کمیسیون میشود و بعد میروند بشعب و آن دو کمیسیون را معین می نمایند.

(مجلس یکساعت و نیم از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۴۰

خلاصه صورت مجلس یوم پنجشنبه

غرمهر ۱۳۲۸م

دو ساعت و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای ممتاز الدوله نایب رئیس جلسه تشکیل شد آقایان معزز الملک وزیر زاده بواسطه کسالت مزاج از حضور در جلسه معذور بودند صورت مجلس روز قبل را معاوضه الملک قرائت کرد.

غایب رئیس - دستور جلسه را اعلام نمود که بنفر برای کمیسیون پست و تلگراف و فوئاد نامه و تجارت و فلاح و صنایع باید انتخاب شود بعد باید در شعب اعضای کمیسیون بودجه و کمیسیون محاسبات مجلس و کمیسیون

و کمیسیون مبتکرات انتخاب شود در اینموقع از برای انتخاب کمیسیون پست و تلگراف و فوائد عامه و غیره ورقه توزیع و اخذ آراء بعمل آمد از برای استخراج آقایان ادیبالتجار و مرتضی قلیخان و آقا سید حسین اردبیلی بقره معین شدند .

از طرف نایب رئیس نیمساعت اجازه تنفس داده شد مجدداً جلسه تشکیل ذکاء الملک اسامی منتخبین کمیسیون پست و تلگراف و غیره را بترتیب ذیل قرائت نمودند حاجی میرزا رضا خان با ۳۹ رأی اسدالله میرزا با ۳۰ رأی حسنعلی خان با ۲۷ رأی ابوالقاسم میرزا با ۲۴ رأی دکتر اسمعیل خان با ۲۳ رأی میرزا ابراهیم خان با ۲۱ رأی میرزا داود خان با ۲۰ رأی معتمدالتجار با ۱۹ رأی حاجی محمد اسماعیل کاشف با ۱۸ رأی . آقایان معتمدالتجار و ابوالقاسم میرزا و آقا میرزا ابراهیم خان و کاشف از عضویت این کمیسیون استعفا دادند در خصوص قبول و عدم قبول استعفای آنها پاره مذاکرات شده و در خصوص اینکه عوض ایشان اشخاص معین شوند که بالنسبه در همین انتخاب دارای اکثریت هستند یا باید تجدید انتخاب شود مذاکرات زیاد بعمل آمد بالاخره اخذ نتیجه موکول بجلسه آتی گردید . نایب رئیس برای تذکر اظهار کردند کمیسیونهایی که بموجب نظامنامه از شعب انتخاب میشود اولاً کمیسیون بودجه است که عده آن ۱۸ نفر است و مجالس تارسیدن و کلای ولایات ۱۲ نفر از هر شعبه دوفتر انتخاب میشود ثانیاً کمیسیون محاسبات مجلس و ثالثاً کمیسیون عریض است که باید یک شش نفر معین شده از هر شعبه بکنفر و برای کمیسیون مبتکرات نیز عجاله شش نفر کافی است .

آقای میرزا کیخسرو - اظهار داشت چون در کمیسیون محاسبات از مباشرین نباید عضویت داشته باشند لازم است قبل از انتخاب کمیسیون محاسبات مجلس مباشرین منتخب شوند نایب رئیس اظهار داشت بموجب نظامنامه سه نفر مباشر باید انتخاب شود بکنفر که ارباب کیخسرو است منتخب شده دو نفر دیگر باید مجلس انتخاب نماید . در اینموقع از برای انتخاب دوفتر مباشر ورقه رأی توزیع و اخذ آراء بعمل آمد از برای استخراج آراء آقایان عزالملک سلیمان میرزا و وکیلالتجار بقره معین شده ذکاء الملک نتیجه آراء را اعلام نمود از ۵۵ نفر رأی دهندگان آقای وزیر زاده دارای ۲۵ و آقای وکیلالتجار دارای ۲۳ رأی میباشد چون در دفعه اول اکثریت تام حاصل نشد مجدداً ورقه منتشر برای استخراج آراء آقایان سلیمان میرزا و آقا سید جلیل و میرزا داود خان به قره معین شد آقایان وزیرزاده و وکیلالتجار هر یک با اکثریت ۳۰ رأی از ۵۵ نفر رأی دهندگان بمباشرت انتخاب شدند .

رایورت کمیسیون قوانین ممالیه که مشعر بود بانقلاب رئیس و منشی و مخبر قرائت شد آقای تقی زاده با اکثریت تام رئیس آقای صدیق حضرت به اکثریت تام نایب رئیس آقای فهیم الملک با اکثریت تام منشی آقای میرزا اسدالله خان بسمت مخبری کمیسیون قوانین ممالیه انتخاب شدند . رایورت کمیسیون هدلیه قرائت شد مشعر بر اینکه با اکثریت چهاررأی از شش رأی آقای ممتازالدوله بر ریاست کمیسیون منتخب و با اکثریت چهار رأی آقا شیخ ابراهیم بسمت مخبری و همچنین به

اکثریت چهار رأی از شش رأی آقا سیدرضا بسمت منشی کمیسیون انتخاب شدند . رایورت کمیسیون اعتبارنامه ها قرائت شد مشعر بر صحت اعتبارنامه آقای قوام الاسلام نماینده خراسان رأی بقیام و قعود گرفته بالاتفاق اعتبارنامه ایشان تصدیق گردید .

آقای مؤتمن الملک - اظهار داشت در باب کمیانی نان چندروز قبل کتباً توضیحی از وزیر داخله خواسته ام و اکنون جوابی نرسیده لازم است از طرف هیئت رئیسه تا کیدی شود که در جواب اینگونه امور تأخیر نمایند دیگر اینکه در خصوص منهیات شرعیه می خواهم پاره استیضاحات از وزیر داخله بخواهم گفته شد که باید استیضاح را نوشته در مجلس قرائت شود .

آقای حسنعلی خان - اظهار داشت از هیئت وزراء پاره توضیحات می خواهم در خصوص مجامعی که در این شهر بر ضد مشروطیت منعقد می شود و سؤال خود را نوشته تسلیم هیئت رئیسه خواهم نمود . جلسه آتی به بروز شنبه سه ساعت قبل از غروب از طرف نایب رئیس اعلام گردید و اظهار شد آقایان نمایندگان چهار بغروب بیایند که تا وقت انعقاد مجلس در شعب اعضای کمیسیون هارا انتخاب نمایند یک ساعت و بیست دقیقه از شب گذشته جلسه ختم گردید .

جلسه ۴۱

خلاصه صورت مجلس روز شنبه سیم شهر محرم الحرام ۱۳۲۸

دوساعت بغروب مانده روز مزبور در تحت ریاست آقای مستشارالدوله جلسه تشکیل شد آقای ممتازالدوله بواسطه کسالت مزاج از حضور در جلسه معذور بودند صورت مجلس روز پنجشنبه غرضه محرم را معاضد الملک قرائت کرد . ذکاء الملک رایورت های شعب را که مشعر بود بانقلاب اعضای کمیسیون های مذکور ذیل قرائت نمود .

کمیسیون بودجه کمیسیون مبتکرات کمیسیون محاسبات مجلس کمیسیون عریض و در شعب بموجب رایورت های کتبی آقایان مفصله ذیل بعضویت کمیسیون های مذکور فوق بترتیب ذیل منتخب شدند

اعضای کمیسیون بودجه

در شعبه اول آقایان متین السلطنه و حاج میرزا رضا خان . از شعبه ثانی آقایان صدیق حضرت و وکیل الرعایا از شعبه ثالث آقایان مؤتمن الملک و حاجی معین الرعایا . از شعبه رابع آقایان ابوالقاسم میرزا و معتمدالتجار از شعبه خامس آقایان حکیم الملک و میرزا اسدالله خان . از شعبه ششم آقایان میرزا اسمعیل نویری و فهیم الملک .

اعضای کمیسیون محاسبات مجلس

از شعبه اول آقای میرزا مرتضی قلیخان . ۲ - آقای میرزا محمدعلی خان تربیت . ۳ - آقا سید حسین کرمانشاهی . ۴ - دکتر اسمعیل خان . ۵ - میرزا احمد قزوینی . ۶ - شیخ محمد خیا بانی .

اعضای کمیسیون عریض

از شعبه اول آقای حاج محمد اسمعیل کاشف ۲ - آقای صدرالعلماء . ۳ - سید جلیل . ۴ - میرزا محمد نجات . ۵ - حاج شیخ علی . ۶ - افتخار الواعظین .

اعضای کمیسیون مبتکرات

از شعبه اول آقای آقا سید محمد رضا . ۲ - آقای شاهزاده لسان الحکماء . ۳ - حاج سید نصرالله . ۴ - میرزا ابراهیم خان . ۵ - شیخ ابراهیم زنجانی . ۶ - ذکاء الملک .

رایورت کمیسیون معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه که مشعر بود بانقلاب رئیس و نایب رئیس و منشی و مخبر قرائت شد آقای ذکاء الملک با اکثریت تمام رئیس شاهزاده سلیمان میرزا با اکثریت تام نایب رئیس آقا سید حسین اردبیلی با اکثریت تام منشی آقای وحید الملک با اکثریت تام بسمت مخبری کمیسیون مزبور منتخب شدند

تلگراف آقایان سردار بهادر و مسیو یفرم که از سراب بو زارتین جنک و داخله مخبره شده بود مشعر بر فتوحات اردوی دولتی و حسن خدمات آقای شجاع الدوله و سایر رؤسای اردو بود قرائت شد بعد صورت تلگراف حضرت آیه الله آقای خراسانی که بتوسط آقای ناصر الملک بمجلس پیشنهاد شده بود و مشعر بر ابقای هیئت دولت در جلو گیری از پاره جرائد در درج مطالبی راجعه بنهیات شرعیه و سعی در اجرای اصل دوم قانون اساسی ذکاء الملک قرائت نمود پس از قدری مذاکرات رئیس اظهار داشت در دفعه ثانی که راجع باصل دوم قانون اساسی است جواب تلگرافاً مخبره شده و در مسئله اولی هم البته بطوریکه مرئوم فرموده اند مجلس اولین وظیفه خود را در جلو گیری منهیات شرعیه میدانند و جواب این فقره را از هیئت رئیسه نوشته باطلاع مجلس میرسانم

صورت استیضاح آقای مؤتمن الملک که راجع بود بو زارت داخله در خصوص استیضاح از منکرات شرعیه باستیضاح آقای حسنعلی خان که از هیئت وزرای عظام در خصوص اجتماعاتی که محل آسایش عمومی سرأ تشکیل میشود قرائت شد

رئیس اظهار داشت از نه نفر اعضای کمیسیون پست و تلگراف و تجارت و ملحقیات آن چهار نفر از جلسه گذشته استعفا داده اند و باید تکلیف این فقره معین شود مذاکرات زیاد بمیان آمد بعضی عقیده شان این بود که باید مجدداً بجای مستعفی ها انتخاب شود پاره اظهار می کردند که باید اشخاصی که تالی آنها اکثریت نسبی داشته اند بجای آنها بر قرار شوند بالاخره آقای تقی زاده بیک طرحی را که در این خصوص پیشنهاد نمود و اظهار داشت پانزده نفر از نمایندگان شفاهاً تصویب نمودند که فوریت آنرا از مجلس تقاضا میکنم قدری در فوریت و عدم فوریت آن مذاکره شد در این موقع رئیس ربع ساعت اجازه تنفس دادند .

مجدداً جلسه تشکیل و طرح مزبور که عبارت آن ذیلا مندرج است مطرح گردید .

طرح آقای تقی زاده

در انتخابات جمعی که از طرف مجلس میشود در صورتی که پس از انتخاب یکی از منتخبین استعفا دهد بجای او انتخاب جدید لازم است این بنده فوریت این لایحه را تقاضا میکنم که باید فوریت وعدم آن رای گرفته شود.

رئیس اظهار داشت در فوریت و عدم فوریت این طرح رای گرفته میشود هر کس فوریت آنرا تصویب میکند قیام نماید با اکثریت فوریت طرح مزبور تصدیق و رجوع بکمیسیون مبتکرات گردید که بانضمام ملاحظات اعضای کمیسیون مبتکرات در مجلس پیشنهاد و مطرح شود.

در خصوص بقیه اعضای کمیسیون پست و تلگراف و ملاحظات قرار شد که عجله شش نفر منتخب که عبارت از آقایان حاج میرزا رضاخان - شاهزاده اسدالله میرزا - آقای حسنعلی خان - آقای دکتر اسمعیل خان - آقای میرزا ابراهیم خان - آقای میرزا داودخان می باشند چنانچه مجلس تصویب میکند شروع بکار نمایند نایب از گذشتن طرح مزبور تکلیف سه نفر مستغنی معین شود چون مخالفی نداشت این اظهار پذیرفته شد.

طرح قانونی آقای متین السلطنه که مشتمل بر منع لایحه بود قرائت شد اظهار شد بموجب نظامنامه باید علت پیشنهاد طرح را در مقدمه بنویسند بعد بمجلس پیشنهاد شود بدین جهت طرح مزبور بخود او رد شد.

استیضاح آقای میرزا ابراهیم خان راجع باوضاع کنونی حد جنوبی ایران و استیضاح آقای متمدن التجار راجع بمحاسبات حسین پاشاخان امیر بهادر سابق قرائت شد جلسه یک ساعت از شب گذشته ختم و جلسه آتی به روز سه شنبه ششم سه ساعت بفریب مانده اعلام گردید.

جلسه ۴۴

خلاصه مذاکرات یوم سه شنبه ششم شهر محرم الحرام ۱۳۲۸

بدو از قبل از غروب مجلس خصوصی بود ... بفریب مجلس علنی در تحت ریاست مستشار الدوله منعقد گردید.

(وزیر علوم - وزیر عدایه - معاون وزارت داخله - معاون وزارت جنگ - وزیر پست و تلگراف حاضر بودند)

وزیر علوم - لایحه قانونی در خصوص جنگل هاست که بمجلس تقدیم می شود (خواستند شروع بتوضیح فرمایند گفته شد اجازه می فرمائید قرائت شود در این موقع خلاصه مذاکرات را جناب معاضد الملک قرائت نمودند)

رئیس - ایرادی هست؟ (ایرادی نشد خلاصه را امضاء فرمودند)

رئیس - موضوع مذاکرات امروز قرائت تلگرافاتی است که از اهره سراب تبریز رسیده و قرائت رایورت کمیسیون مبتکرات و سه فقره استیضاح دو فقره سئوال از وزیر داخله یک فقره سئوال از وزارت پست و تلگراف و رایورت کمیسیون بلدیة درباب قانون محاسبات بودجه.

[در اینوقت ذکاءالملک تلگرافات تبریز سراب اهره را بمضمون ذیل قرائت کردند]

رایورت کمیسیون مبتکرات را بعنوان ذیل قرائت کردند
رایورت کمیسیون فوائد عامه را بترتیب ذیل قرائت کردند - مضمون دو رایورت درنمره نوشته شده.

رایورت کمیسیون بودجه را بقراردیل قرائت کردند.

رایورت کمیسیون پست و تلگراف را نیز قرائت نمودند - ایضاً دو رایورت که هینش درنمره ... نوشته شده.

رئیس - جناب مؤتمن الملک سئوالی از وزارت داخله در باب انحصار گندم دارند اینک شروع فرمایند.

مؤتمن الملک - بلی سئوال بنده اینست که آیا انحصار فروش گندم واحداث کمیانی شده یا خیر چنانچه اینطور است آیا مطابق قانون شده است یا خیر؟

معاون وزارت داخله - مسئله انحصار گندم را بلدیة مشغول مذاکره است تشکیل کمیانی هست و لازم است که در این باب مذاکرات زیاد شود و ترتیبی داده شودولی مسئله کمیانی در انحصار اساساً تکذیب شده اما در باب نان چون ازوظایف بلدیة است تشکیل کمیانی شده و تصدیق شده اینک می فرمائید قانونی هست یاخیر گمان می کنم قانونی باشد زیرا بلدیة باید اسباب فراوانی و نرخ و اعضاء را معین کند

مؤتمن الملک - مقصود از کمیانی چیست و بای چه احداث شده

معاون وزارت داخله - کمیانی تشکیل می شود که در چهار فصل در تهران نان بقیمت معین فروخته شود چون اگر آزاد باشد همینطور که سابق دیده می شد همان تقلبات را بکار خواهند برد ممکن نمی شود که جلوگیری کرد و گمان میکنم که صلاح باشد.

مؤتمن الملک - کمیانی مجبور نخواهد کرد مردم را در فروش گندم؟

معاون وزارت داخله - خیر گفتگو در این باب شده و ابدأ ممکن نیست که کمیانی بتواند مجبور کند

مؤتمن الملک - مطابق این فرمایش آقای قوام السلطنه بنده قانع می شوم ولی اگر اینطور نباشد سئوال را تبدیل باستیضاح خواهم کرد

رئیس - محمد هاشم میرزا در خصوص اصلاحات اداره پست و تلگراف سئوالی از وزارت پست و تلگراف دارند فرمایند.

محمد هاشم میرزا - در موقع پیشنهاد شدن لایحه وزراء در مجلس مذاکره شد که با دهیشت محترم وزراء عظام در اصول اصلاحات مملکتی در مدت قلیلی بگونه اقدامات فعلی بعموم ملت نشان بدهند اینک قریب پنجاه روز است از آن تاریخ می گذرد بنده آتمنا میکنم از وزارت جلیله پست و تلگراف که در اصلاحات لازمه این اداره مهمه چه تدبیری اتخاذ کردند اگر ممکن است مجلس را هم از اقدامات فعلیه خود اجمالاً مسبوق نمایند

وزیر پست و تلگراف - وزارت پست و تلگراف مشغول نوشتن قوانین است از برای اداره خود این رکمان اتمامش تا آخر سال طول خواهد

کشید که بمجلس بیاید زیرا می خواهم بودجه سال آتی معین شود.

محمد هاشم میرزا - استعفا دارم بکوه معین محدود را برای بروز اقدامات و نتایج فعلی بمجلس وعده بدهند که در ظرف آنوقت مجلس منتظر اقدامات و ظهور اصلاحات باشد

وزیر پست و تلگراف - بلی عرض کردم مشغول مستقیم البته پس از اتمام قانون به مجلس خواهد آمد.

رئیس - جناب مؤتمن الملک استیضاحی در خصوص فروش مسکرات و شیوع منهیات از وزارت داخله دارند فرمایند.

مؤتمن الملک - خواستم به پیشم چرا وزارت داخله در باب منهیات شرعیة از قبیل فروش مسکرات و شیوع لاطاری و کوك کردن فونگرافها در معابر جلو گیری نمی فرمایند چنانچه منتظر قانونی هستند که مجلس قانونی بگذارد عرض میکنم مجلس نباید قانون بگذارد این گونه قوانین همان قوانین شرعیة است که در هزار و سیصد سال قبل وضع شده است حالا خوب است چه اقدامی فرمودند

مؤتمن الملک - بنده می بینم که لاطاری علناً گذاشته می شود و آشکارا اعلان می کنند بلیطش را می فروشند همین طور فونگراف صدایش متصل در کوچه ها شنیده می شود

معاون وزارت داخله - مدتی است که در باب نهی منکرات و قمار و غیره اقدامات شده نه اینست که ابتدای اقدام سیم محرم باشد بلکه اعلان سیم محرم شده اما در باب فونگراف غالباً از خانه ها شنیده میشود آنها را نمیشود منع کرد و در دکانها همیشه نعلق و خطابه است محتاج منع نیست و اداره پلیس اطمینان داده بود که علناً این ارتکابات نشود.

تقی زاده - بنده این جواب را کافی نمیدانم برای اینکه در خارج هم میان و کلا باوزراء اینگونه مذاکرات زیاد شده و همیشه میگویند اقدامات شده و از این قبیل اطمینانها میدهند و این ایام محرمات خیلی زیاد متواتر است چه علناً در دکانها چه ترتیبات دیگر مثلاً در خیابان می بینی دو چرخه حرکت میکنند و باو نوشته شده که فلان مسگر فروخته میشود خیالی عجب که در این بابها اقدامات کافی میکنند بنده عرض میکنم اولیای امور هم فرق نمیکند مثل اولیای شرع هستند باید جلو منهیات سابق را هم که رواج بوده است بگیرند چه رسد باینکه خدای نخواست این عهد چیزی اضافه شود و برای ما يك اطمینان کامل لازم است که ابدأ مسکرات علنی فروخته نشود و در حقیقت این مسئله اهمیت زیاد دارد و میتوانم عرض کنم اینکار اساس حریت و آزادی ما مصادم است علاوه بر این در افواه ناس زیاد مشهور است و عرض میکنم که يك جماعتی هستند که بهیچ وجه زحمت نکشیدند در اصلاح اساس مملکت مخصوصاً در زمان فدا کاری ملت در خانه خود نشسته مشغول تعیش هستند در زمان استبداد دارای جاه هستند وقتی ملت بیچاره خود کشی میکند مال فدا میکند جان میدهد وقتی کار بيك جانی رسید آنوقت آنها پیش می افتند بدون هیچ سابقه از مقاصد خودشان استفاده میکنند بنام حریت هزاران کار میکنند بدون اینکه از مذهب چیزی فهمیده باشند نموداً باله تکذیب مذهب میکنند و تمام این حرفه را بنام مشروطیت اداء میکنند و حالا وقتی يك اغتشاشی پیش بیاید فوراً فرار میکنند ... يك جماعتی

هستند که میگویند بعضی مذاکرات می کنند ولی هر چه بگوئی بیس نه آن بعضی معلوم است نه آن مذاکرات و حالا عرض میکنم باید بطوری به اطمینان داده شود که هیچ کس نتواند بگوید که بعضی حرفها میزنند و اگر بگویند ما بتوانیم باو سخت بگیریم که آنها کیستند آنچهها چیست اگر راست میگویند معلوم شود و اگر دروغ است که بتوانیم جلب بمدایه کنیم و با اسطه این حرف مجازاتش کنند.

معاون وزارت داخله - اولاً باید در باب فروش مسکرات فرق گذاشته شود میان دکان داخله و خارجه در باب دکان داخله اقدامات شده و اما خارجه مشکل است و اینکه آقای تقی زاده میفرمایند کافی نیست عرض میکنم گمان میکنم نتوان اعتماد پیدا کرد زیرا عرض کردم که از طرف وزارت داخله امر با اداره پلیس شده وقتی از وزارت داخله امر شود قدرت تخلف ندارند اما اینکه میفرمایند بعضی محارفات میزنند البته باید گویند معلوم شود و رسیدگی شود

وزیر زاده - یکمده مردمان فاسد العقیده هستند که بدبختانه آزادی را سوء استعمال میکنند و آزادی را گمان میکنند که باید آشکارا عرق بخورند هر يك از محرمات شرعیه را بخواهند علناً بشوند و تکب شوند و بطوریکه گفته شد البته باید هر چه زودتر با اقدامات سرمانه جلو گیری از این مسئله بشود اما در باب لاطاری بنده عرض میکنم در مملکت انگلیس مضاری از برای آن بیان کردند منع کردند قذفن اکید کردند در فرانسه بکلی ممنوع است و می بینم در اینجا مملکت اسلامی است در کوچه ها بازارها فریاد میکنند بلیط لاطاری میفروشند البته از این مسئله هم جلو گیری سخت شود و اکیداً ممنوع شود که بفهمند مملکت اسلامی است و مشروطیت باید موافق قوانین شریعت باشد.

وحید الملک - یکم مسئله مهمی آقای مؤمن - الملک اظهار فرمودند که قوانین راجع بمنهیات از هزار و سیصد سال قبل در شریعت اسلامی داریم و محتاج بوضع قوانین جدید نیست بایستی موافق دستور شرع با مرتکبین عمل شود استدعا از وزارت جلیله داخله چنان است که آن قوانین را بموقع اجرا گذارند و عرض میکنم از وظایف مجلس مقدس است که نظارت داشته باشد در این امور که هر گاه تعطیلی شود مؤاخذه نمایند و مفروضین فساد طلب آزادی سیاسی ما را آزادی لهو و لعب گمان نکنند بایستی مشروطیت ما مشروطیت اسلامی باشد و اخلاق واقعی مذهب و دین ما اخلاق واقعی مشروطیت است و این مسئله در تمام فرنك هم اسبیت کامل دارد که همیشه حفظ شئون مذهب خود را مینمایند.

رئیس - گویا مذاکرات در این مسئله کافی باشد (گفته شد بلی کافی است)

رئیس - جناب حاجی شیخ علی سثوالی از وزارت داخله در باب قوانین وزارت داخله دارند بفرمایند.

حاجی شیخعلی - بنده از وزارت داخله سؤال میکنم که نظامنامه داخلی حکام که عمده زحمت دوره تقنینیه قبل است اجرا خواهد شد یا خیر ؟

معاون وزارت داخله - بر واضح است قانونی که وضع شد البته در عهد مشروطیت اجرا خواهد شد منتهی البته قوانین یکمترتبه ممکن نیست اجرا شود بهرور اجرا میشود و عرض میکنم عجاناً تمام

این قوانین اجرا نشده مقاداری اجرا شده و مابقی هم بهرور اجرا خواهد شد.

حاجی شیخعلی - در صورتیکه میفرمایند قدری اجرا شده و اجرا میشود پس این شکایات که از اطراف از حکومتها میرسد برای چیست ؟

مؤمن الملک - استیضاح بنده نتیجه نداد آیا مجلس قبول سکردند اطمینان وزارت داخله را یا خیر ؟

رئیس - گویا مجلس قبول کرد (مده گفتند باید رای گرفته شود)

تقی زاده - بنده اطمینان را قبول دارم ولی این را قبول ندارم که تا بحال اقدام شده میگویند جلو گیری کرده ایم اگر بخواهند بگویند تا بحال خوب شده لا علاج پس بعد از این همین طور خواهد بود و عرض میکنم اگر آنچه گفته میشود از صد هشتاد کذب باشد و بفرض باقی صحیح است البته باید اطمینان کامل پیدا کرد از طرف وزارت داخله

رئیس - این مطلب تمام است و در خصوص رای چون کسی از نمایندگان گفته نشد لهذا رای گرفته نشد حالا بسته است برای مجلس.

مؤمن الملک - بنده پیشنهادی می کنم تا مطابق آن رای گرفته شود (رئیس بسیار خوب)

[جناب مؤمن الملک پیشنهاد خود را قریب بمضمون ذیل کتبا پیشنهاد کردند مجلس شورای ملی در باب منهیات شرعیه بعد از اصغای فرمایشات وزارت داخله هیئت وزراء را دعوت می نماید که در این باب هر چه سخت تر اقدامات بعمل آورند و مباحثات را ختم می کنند.]

رئیس - رای میگیریم هر کس تصویب میکند باین ترتیب قیام نماید (بالاتفاق قیام نمودند)

رئیس - جناب آقای میرزا ابراهیم خان در خصوص

اوضاع جنوب از وزارت داخله استیضاحی میخواستند

میرزا ابراهیم خان - در خصوص کلیه طرف جنوب عرض میکنم که طرق و شوارع هیچگونه امنیت ندارد قوافل جرئت عبور ندارند از هیچ طرف مگر فقط طرف بختیاری که آنها در تحت انتظام خود بختیاری است بخصوص شیراز که رفتار و کردار حاکمش بکلی برخلاف قوانین شرع و مشروطیت حکم می کند وجه بسیار کارهای غیر قانونی را در مدت حکومتش مرتکب شده بجهت وضوح صحت این مطالب ترتیب انتخابات آنجا میرساند يك نظامنامه داخلی که بزبان فارسی نوشته شده باکمال وضوح در مدت شش ماه نتوانستند بموقع اجرا بگذارند و هنوز هم انتخاب صحیح از شیراز نشده آیا وزارت داخله بچه ترتیب مجلس را قانع میکند بنده خودم را اینطور قانع میکنم که شاید مأمورین بحکم وزارت داخله مامور نشده باشند.

معاون وزارت داخله - در باب بی ترتیبی طرف جنوب تا اندازه تصدیق میکنم ولی نمیتوانم بگویم که مأمورین بانتخاب وزارت داخله نیستند و بنده شخصاً سهام الدوله را شخص کافی میدانم و عرض میکنم آنرا نمیکه بنا شد حاکم بشیراز برود اول علاوه الدوله معین بایک استمدادی که عبارت باشند از پانصد و پنجاه سوار سه فوج سرباز پنج توپ شنیدر که همراه خود بفارس ببرد برای تامین طرق و شوارع وانتظام ایالت فارس و این ترتیبات ثابت

میکند که وزارت داخله ملاحظه انتظام طرف جنوب را کرده و میخواست که امنیت برقرار کند ولی وقتی علاوه الدوله نرفت این ترتیب موقوف شد اسبابهم فراهم شد که تهیه شود بادیگری فرستاده شود آنرا سهام الدوله بحکومت شیراز انتخاب شد و برای ایشان اسباب آنطور فراهم نشد وزارت داخله در این صدد شد که حد افش را برای او تهیه کند که عبارت باشد از دوست و پنجاه سوار و دو فوج این استمداد همراه حکومت برود مشغول تهیه ایها بودند که وزارت داخله دید رفتن حکومت بشیراز فوراً لازم است لذا حکم شد که سهام الدوله چاباری برود و بعد اردو از اینجا برود باو ملحق شود ترتیبی پیش آمد که رفتن اردو ممکن نشد معلوم است که وقتی حاکمی در يك همچو مملکت بدون استمداد برود ممکن نیست صحیحاً اصلاحات داده شود وزارت داخله هم در همین ایام باوزارت مالیه مذاکره کرد که پول تهیه کنند تا استمداد فراهم کرده از اینجا فرستاده شود در باب نظم طرق و شوارع آنچه وزارت داخله اطلاع دارد سهام الدوله اقدامات کافی کرده راه اصفهان و شیراز صد نفر بختیاری مأمور شده که امنیت بدهد اطراف شیراز هم صاحب منصب فزاق و يك صده فزاق مأمور شده اند که انتظام بدهند با سوارهای محلی و راه شیراز تا بوشهر را هم بصواله الدوله واگذار کرده و عجاناً منظم و امن است گمان نمیکنم حالا اینطور که میگویند اغتشاش باشد این ترتیبها سابق بود اما انتخاب برای این است که شیراز يك مملکتی است دور دست و کاملاً اطلاعات از اوضاع جدید ندارند تا بحال با ترتیب نظامنامه انتخاب نکرده اند آندهم هم انتخاب صنفی بود و در اینصورت مشکل است که يك انتخاب صحیحی که جزئیاتش موافق قانون باشد بتواند بکنند ولی وزارت داخله تاکید کرده که بطور صحیح انتخاب کنند و اما در باب انتخاب آنمده که اول معین شده بود بواسطه این بود که حاکم دیر رسیده بود ولی حالا مشغول انتخاب هستند.

میرزا ابراهیم خان - عرض میکنم بنا بر فرمایشات آقای فووم اسطنه آنچه راجع بطرق و شوارع است بنده قائم بشوم اما در باب سوعرفتار سهام الدوله بنده بهیچوجه نمیتوانم صرف نظر کنم از کارهای خلاف قانونی که او کرده است و این مسئله راجع است بسؤال جناب حاجی شیخعلی که آیا وزارت داخله قوانین موضوعه وزارتخانه خود را اجرا نمی کند و عرض میکنم ترتیبات حکومتی شیراز این ایام مغرور و بد است و برخلاف قانون اعمال میشود بایستی طوری شود که دوایر شهر بدون مداخله در امور یکدیگر و مداخله بسایر دوایر کارهای خود را موافق قانون انجام بدهند.

معاون وزارت داخله - بنده عرض میکنم که سهام الدوله خیلی بطرز صحیح کار کرده و این از خلاقی از او نشده مگر فقط مسئله عدایه و شیخ الملک و آنرا هم وزارت داخله اقدامات و مذاکره کرده عویق و تناسیم عدایه برای تغییر شیخ الملک است اما در باب نظمی نوشته شده و او هم رئیس نظمی خواسته که از مرکز معین شود و صورت بودجه نوشته شده بوزارت مالیه فرستاده شده بعد از آنکه تصویب شد فوراً فرستاده خواهد شد.

حسنعلیخان - اینکه فرمودند جناب سهام الدوله شخصی است کافی بنده عرض میکنم بلی او آدم کافی است ولی در حکومت استبدادی مثل سابق زیرا سابق مرسوم بود که میگفتند حاکم باید جده داشته باشد هر حاکم که وارد ولایتی میشد اول دوفت را سر می برد و تارادست می برد و تارادرا مهار میکرد برای اینکه مردم از او بترسند بگویند این حاکم کافی است ایشان هم همینطور رفتار کردند زیرا بطوریکه شایع است دست بریدند مهار کردند بسیار کارهای دوره بربریت و وحشیت را مجرا داشتند و بنده جداً ردمیکنم آنچه را که راجع است بکفایت ایشان و عدم کفایت ایشان بدیهی است زیرا از یک مدرسه بیرون نیامده و یا تحصیلاتی نکرده معلوماتی ندارند که کافی باشند اما در باب انتخابات می گویند چون معمول نبوده و فارس مملکتی است دور دست بنده عرض میکنم ایالت آذربایجان یا ایالت خراسان هم از ممالک دور دست هستند سابق هم معمولی نداشته چگونه بطور قانون و کلاهی خودشان را معین کردند فرستاده اند پس معلوم میشود از بی علمی و بی کفایتی حاکم است و این آدم یعنی جناب سهام الدوله یک شخصی است محض استبداد برای اینکه مینویسد فلان شخص را از جانب ملت شیراز وکیل کردم فرستادم آنوقت تبریک میگویی یک کسی که اینقدر استبداد طلب باشد ممکن نیست بتواند حکومت موافق قانون بکند اما در باب ادارات بلی ایشان در زمان ورودشان بقدر پانزده و شانزده کمیسیون تشکیل کردند برای هر یک از اینها اسمی گذاشته کمیسیون اول دوم عدلیه نظمی یکمده مجامع مزخرفی که خودش باعث بر بی ترتیبی بود و حالا بنده جداً خواستکارم که این حاکم را بخواهند بلکه نه فقط او را بخواهند بلکه او را بیاورند در تحت محاکمه و از او پرسش کنند که این چه اعمال بوده است که دست طفل شش ساله را بر دو پیچاره راهار کند .

معاون وزارت داخله - جناب آقای دارم که میگویند که دست چه شش ساله را بریده است و حال آنکه بکلی بی اصل است فقط یک مسئله بوده است و آنهم مؤاخذه شد نوشته بود که رجوع بمحضر شرع کردم و از آنجا اینطور رای درآمد اما در مسئله دوائر که میگویید کمیسیون تشکیل داده است اوصلاح دیده است که برای سرعت جریان کاریک همچون ترتیبی فراهم بیاورد باید ملاحظه کرد اگر کارهایش مرتب نباشد مؤاخذه کرد .

وزیر زاده - فرمایش معاون وزارت داخله در باب کارهای سهام الدوله بنده را قانع نمیکند سهام الدوله یک قسم آدمی است که غالباً اعمال استبدادی و اظهار استبداد میکند ولی تا اندازه بنده قانع میشوم و قناعت بنده از این را است که بگویم نادان است طریق حکومت و اداره کردن یک مملکتی را نمیداند و بنده جداً از وزارت داخله از جانب ملت می طلبم که این حاکم راهر چه زودتر خلع کند .

مرتضی قلیخان - بنده مجبورم در خصوص طرق و شوارع که مذکور شد توضیح بدهم اینطور که عرض میکنم امروزه نسبت بسابق کمال امنیت حاصل است طرف جنوب چه در زمان استبداد گرچه استبداد صغیر چه مشروطیت سابق ناامن بوده است در همین زمان استبداد صغیر در نظر دارم که فوایل جرات حرکت نداشتند بطوری بود که وزارت پست

و تلگراف اظهار میداشت که من ضمانت کلی پستها را ندارم اگر بردند ربطی بعمل اداره پست ندارد ولی الحمدلله این ایام خیلی فرق کرده و بهتر است نهایت در هر دو ماه سه ماه یک چیزی سرفتی میشود یا یک کاری پست را می برند آنرا هم البته وزارت داخله ملاحظه کرده وجد وجه در امنیت طرق و شوارع خواهد نمود اما بد رفتاری حکام بنده میخواهم عرض کنم در غالب ولایات حکام سوء اعمال میکنند نه فقط شیراز است عرض میکنم که باید حکام صحیح بایک معاونی از اوضاع حالیه مطلع باشد فرستاده شود و این قسم شکایات که گفته می شود از جاه دیگر هم میرسد که بنده مطلع هستم و حالاً موقع اظهارش نیست البته وزارت داخله مطلع است و اقدامات خواهد کرد .

معاون وزارت داخله - اما در باب طرق و شوارع همینطور که عرض کردم اقدامات شده که مشغول هستند تاسیس ادارات و شعب امنیه در تمام ولایات بنمایند و البته واضح است که ممکن نیست ترتیب سابق که هر دو فرسخ سه فرسخ سه نفر یا چهار نفر سوار باشد و بتواند صحیحاً جلوگیری از شرارت اشرار بکند معلوم است که قشون ایران امروز کفایت اینرا را نمیدهد و نمی تواند بطوریکه تا بحال بوده مملکت را منظم کند باید یک رفورم جدیدی تشکیلا شود .

تقی زاده - در باب انتظام طرق و شوارع در اینکه این ایام بهتر است حرفی نیست و می توان گفت که نسبت بسابق خیلی تفاوت کرده است ولی در باب کارهای غیر قانونی همین است که آقای مرتضی قلیخان فرمودند تمام حکام می کنند بلکه در تهران هم همه روزه ده خلاف قانون از ادارات سر می زنند اما در باب سهام الدوله او وحشی گریهای فوق العاده کرده است که ربطی بکارهای سایرین ندارد و البته حکام معاون لازم دارند از برای بعضی ولایات جزء مثل کرمان همدان و غیره که اسمش را نظر ندارم شنیده ام فرستاده اند ولی برای شیراز بآن اهمیت نفرستاده اند و اعمال کرده اند حالا می خواهم بدانم وزارت داخله چه اقدامی کرده است .

وحید الملک - بنده در دو کمیسیون بوده ام و اطلاعاتی در باره خلاف کاری های سهام الدوله دارم مخصوصاً در مسئله اعتبار نامه ها که خیلی اعضای کمیسیون را اذیت کرده هر چه توسط وزارت داخله توضیحات خواستند نداد و اگر هم توضیحی داد خلاف آنچه را که سؤال کرده بودند و موافق هم نبود بحال هم سه چهار نفر از مردمان محترم را اینجا معطل گذاشته و در کمیسیون داخله دوسه شکایاتی که در باره ایشان رسیده موجود است که امثالشان سیاه و روزه بر روز سیاهتر میکنند و در یکی از کاغذ های وزارت داخله هست که سوء رفتار ایشان را تصدیق کرده و در آخر اظهار عجز از خلع او میکند بنده میخواستم بگویم سهام الدوله مگر با چه استعدادی رفته و حالا آنجا چه استمداد دارد از اینجا فقط بایک درشکه چا پاری رفت از روز ورود مشغول استبداد کاری شد چطور ممکن نیست خلع او ولی حالاً عرض میکنم که در این باب باید فکری اساسی کرد و آن اینست که اظهار عجز در تغییر سهام الدوله هیچ

وجهی ندارد بلکه خیلی سهل است ولی باید در خلع او تبدیل با حسن شود کی برود که از ترتیبات ابتدائی مشروطیت مطلع باشد و طرفداری را هم پیشه نکند که با طرف بنی قوام را گرفته یا دیگران مدعی شود یا بالعکس مثل سهام الدوله که با بنی قوام ساخته و کارهای سره کرده و بملاوه عرض میکنم همینطور که گفته باید معاون با حاکم برود و معاونی که از ترتیبات جدید مطلع باشد و هیچ مواعی برای این مطلب نیست و بنده قبول نمیکنم

معاون وزارت داخله - خیلی عجب است چگونه میفرمایند وزارت داخله اظهار عجز کرده [گفته شد کاغذش حاضر است] بلکه مقصود این بوده است که معظوراتی در پیش است و اول که میخواست وزارت داخله حاکم جدید بشیراز بفرستد این ملاحظات را کرد که بایستی آدم با اسم همینطور که سابق معمول بود با استمداد بفرستند که نشد ولی سهام الدوله هیچ استمداد داده نشده که اگر بخواهند توضیحات بازم حاضر بدهم .

رئیس - جناب حسنعلی خان در خصوص بعضی اجتماعات محل نظام استیضاح از وزارت داخله میخواستند

حسنعلی خان - عرض میکنم اول وظیفه هر دولت باید نظم و آسایش عامی باشد و پروگرام و در راه گرام هم که بمجلس آمد و تمام مطالبش را مجلس قبول کرد اول مطلب این بود که در تقویت و استحکام امنیت و استقرار اساس مشروطیت بکوشند و مسلم است که باید همین ترتیب باشد هیئت وزراء هم البته همین قصد را داشتند و دارند و باین ترتیب عمل خواهند کرد ولی عرض میکنم در این مملکت یکدسته فساد طلب برای اخذ جاه و آجیل همیشه هستند اما در دوره استبداد چون مطلوبشان موجود است محتاج باینکه فسادهای ظاهری بکنند بنیشتند زیرا این طایفه غالباً از اعیان و بزرگان هستند اما وقتی مشروطه شد آنوقت دو دسته میشوند یکدسته علناً مثل رحیم خان تفنگ بر می دارند مشغول نزاع قتل و غارت میگردند و البته دولت هم همینطور که می بینیم در سدد دفع آنها هست اما دسته دیگر که اهمیت آنها زیاد تر است آنها می هستند که در پشت کرسی و پای بخاری نشسته اند و مشغول فساد هستند و اینکه عرض میکنم از فرار تواتر در این شهر اجتماعات و انجمنهایی است مخفیانه که بعضی مطالب از آنها نشر میکنند که اذهان را مشوب مینماید و باین اسباب تزلزل بحال استقامت مملکت میخواهند وارد آورند بنده میخواهم سؤال کنم در این ماده چه اقدامات وزارت داخله فرموده اند .

معاون وزیر داخله - بنده اگر چه از این استیضاح مطلع نبودم ولی عرض میکنم در این باب چند وقت است که نظم مشغول تفتیش این کار هستند و میدانم که مفسدین خیلی زیاد هستند زیرا غالباً اشخاصی که زمان استبداد مفسدین امری بودند حالا نیستند در صدد فسادند از طرف وزارت پست و اداره پست حکم شد که کماکان در این مسئله تفتیش کنند و موسسین را دستگیر نمایند عده را هم گرفتند و یک نفر از اشخاصی هم که گرفته شد نوشتجاتش که بسیستان نوشته بود بدست آمده در نظمی هست و محققین در این باب اطلاعات بوزارت داخله فرستاده اند و مشغول اصلاح رونق اینگونه مفسدین هستیم وزارت داخله بمجلس اطمنان میدهد که قلع این مفسد خواهد شد

حسنعلی خان - بنده از طرف تمام وکلای عظام گمان میکنم می توانم عرض کنم که در این ماده بخصوص که وافماً ماده است وزارت داخله با تمام قوا باید وقت صرف کند و بدون هیچ مسامحه و کوتاهی با کمال عجله مشغول رفع این مفاسد شود و عرض هم میکنم که يك ملت اعم از اینکه اعیان و اشراف و عالی یادانی باشد فرق نمیکند تمام افراد مساوی هستند هر که باشد باید دستگیری کرد به مجازاتش برسانند و بنده تشکر دارم از اینکه وزارت داخله تا بحال اقدامات کرده اند و عده را گرفته اند ولی اینها را کافی نمی دانم بلکه می خواهم که ریشه فساد از بین بکنند

تقی زاده - بنده می خواستم عرض کنم که چون این مطلب مهمی است و خیلی ملاحظات دارد بقیه استیضاح باشد برای روز دیگری که وزیر جنک هم اینجا تشریف داشته باشند و عرض میکنم که در این کار باید يك اهمیت خیلی فوق العاده هم بنده در این باب هیئت وزراء را مسئول میدانم که باید تماماً اقدامات کافی در این مسئله بنمایند و گر چنانچه باید در این مسئله اقدامات بکنند فعالیتی که باید اعمال نمایند مجلس نمیتواند آنها را وزراء خودش بداند زیرا اگر اینها مشغول فساد باشند ما بیخود در مجلس نشسته ایم براحتی باید منتظر يك فسادى باشیم که آنها گمان میکنند باز ممکن است این اوضاع را برهم زد عده تلف شوند عده پراکنده شهرها شوند حالا عرض میکنم خوب بگویند چه حکمی درباره کسیکه کاعد بسیستان نوشته بود معین شده و از برای سایر مفسدین چه اقدامی شده علاوه شنیدیم بعضی از اشخاصیکه دستگیر شده بودند پس از جزئی استنطاق در صورتیکه حالشان معلوم نشده رهانده اند و بنده عرض می کنم نتیجه اقدامات در این کار خیلی باید صحیح گرفته شود و خوب است بقیه استیضاح باشد برای روز دیگری که سایر وزراء هم باشند بیایند اینجا آنوقت مذاکره شود و اگر این کار بمسامحه بگذرد باز تولید بعضی اشکالات می نماید و اگر بخواهند در اقدامات این اظهار محظوراتی کنند بهیچ وجه راهی ندارد و هم محظوری در بین نیست لافل آن اشخاصیکه آشکار مشغول فساد هستند چرا ملاحظه می کنند و مجازاتشان نمیدهند اگر چنانچه دولت در این باب کاملاً اقدام نکند بنده تمام کارهای مجلس را در هوا چرخیدن و خود را معطل کردن میدانم

معاون وزارت داخله - اینکه می گویند چه اقدامی شده عرض می کنم اول در باب آنها یک دستگیر شدند و می گویند رها شدند هیچ چنین چیزی نوده که مقصر باشد رها شود و آن عده هم که عجاله با خود مجبوس هستند مشغول استنطاقشان هستند و در صورت اعمال ایشان در نظمی خواهند نوشت و می فرستند بمدلیه چون باید تعیین مجازات با مدلیه بشود و عرض می کنم مجلس می تواند اطمینان کامل داشته باشد که از جانب وزارت داخله اقدامات صحیحی در این باب خواهد شد حالا اگر کافی است مذاکرات که باشد والا بفرمایند باشد برای روز دیگر .

رئیس - بعضی استیضاح را کافی میدانند حالا مجلس چه میگوید کافی باشد یا بدانند روز دیگر (گفته شد روز دیگر)

رئیس - حالا باید روزش را وزراء معین کنند [گفته شد تعیینش با مجلس است] [قرار شد سه شنبه ۱۳ تهمه مذاکرات در این باب با حضور سایر وزراء ختم شود]

رئیس - آقای تقی زاده سئوالی داشتند از وزارت جنک در خصوص قزاقخانه

تقی زاده - بلی بنده از وزارت جنک سئوالی داشتم در خصوص قزاقخانه و چند روز قبل که خودشان اینجا بود کتباً نوشتم تقدیم کردم جوابی ندادند مگر در حاشیه چیزی نوشته بودند اما سئوال بنده این بود که گویا قرار شده دوست و پنجاه نفر بنده قزاقخانه افزوده شود و پنج توب شنیدر هم بآنها داده شود بنده از آنروز تا کنون این مطلب را خیلی از اشخاص شنیدم و حالا هم قبل از مجلس دو نفر از وکلا اظهار داشتند اما در باب اضافه آنروز گفته شد موقوف شده حالا بنده عرض میکنم این کار خیلی مهم است و می توانم بگویم که اداره قزاق از برای ایران هیچ نفعی غیر از ضرر زدن ندارد و چه پنجاه نفر بر اینها زیاد شود خطرش مثل يك عهد نامه خطرناکی است و آنروز که بنده عرض کردم جواب نوشتند بی اصل است و حال آنکه بنده اطلاع دارم که روز شنبه مشغول تحویل گرفتن ملزومات تویخانه بودند بملازمه شش توب ما کریم هم خواستند و در صورتیکه اس اساس انقلابات در ایران تماماً این بود که قزاق خانه نباید جزء وزارت جنک باشد و در تحت تبعیت احکام نظامی باشد و حالا شنیده ام گذشته از قورخانه که حالا میخواهند بگویند آنچه را هم که از ما گرفتید سابق و روانه اطراف کردید باید بدهید و عجالاً عرض میکنم که آیا این مطلب صحت دارد یا خیر؟

معاون وزارت جنک - در خصوص قزاقخانه بموجب رجوعاتی که از اطراف میرسد و حکام از برای انتظام هم قزاق میخواهند گفتگو بود که یکمده اضافه شود لیکن وزارت جنک مضایقه میکند و خیلی اصرار میشود که عده افزوده شود ولی وزارت جنک قبول نکرد و نخواهد کرد اما در باب توب ابدآ توب داده نشده فقط پنج جعبه ابزار میباشد عوض شود برای اینکه ضایع شده بود آنها بملاحظاتی توقیف شد

رئیس - آقای تقی زاده استیضاحی در باره حادثه دیروزی که مابین قزاق و ژاندارم واقع شده بود میخواهند

تقی زاده - می بینم که قزاقخانه با ایرانیان مثل يك قشون خسار ج عدوی رفتار میکنند نمیدانم این ترتیبات از چه راه است مخصوصاً این ایام شرارتهای زیاد میکنند مثل دیروز که مشغول شرارت بودند پلیس بنا بر حقی که داشته آمده است که آنها را توقیف کند آنکارها را که میداند سر این بیچاره ژاندارمها آوردند هر کس از تبه ایران قزاق یا غیر او وقتیکه خلاف قانون عمل کردند ژاندارم حق دارد آنها را توقیف کند اینها بجهت مناسبت در تحت این قانون نرفته اینگونه رفتار میکنند ما می بینیم که قزاقخانه همه روزه تولید يك شرارت و فساد جدیدی میکند و این مسئله خیلی اهمیت دارد که باید ملتفت شد و باید اقدامات کامله بشود بنده

حادثه میزنم که این باقی گری برای این است که در هر مورد بخواهند فساد بکنند بتوانند مانعی نداشته باشند علاوه بر این میشنویم که تازگی آنچه قزاق میکنند از اشرار الواط و اراذل میکنند و این اداره بهیچ وجه خود را گویا در تحت حکومت وزارت جنک نمیداند زیرا با اختیار خود هر چه میخواهد میکند با اینکه زمام ورود مجاهدین باینجا قرار بر این شد که قزاقخانه از هر جهت در تحت تبعیت وزارت جنک باید باشد علاوه بر این يك اداره مختصی نیست عهدنامه مخصوصی در این باب نیست بگذریم از قشون ایران است باید در تحت حکم وزارت جنک باشد .

معاون وزارت جنک - اما فصل اولی از فرمایشات آقا در اینکه قزاقها قدری خودسر هستند حرفی نیست ولی این از آنجائیکه از سابق عادت کردند حالا هم اینکار هارا میکنند ولی جلوگیری شده و میشود اما در باب واقعه دیروز که مابین قزاق و ژاندارم شده دیروز مذاکره شده قرار بر این شده که صاحب منصب قزاق با صاحب منصب نظمی بیایند در محاکمات مسکریه استنطاق و محاکمه شده هر که مقصر شد و خلافت معلوم شد مجازات شود .

تقی زاده - بنده قانع میشوم از اینکه می فرمائید مجازات داده خواهد شد ولی پس از تعیین تقصیر نباید طوری باشد که رئیس بریکار بنویسد من بآنها تنبیه خواهم داد البته وقتی خلاف شد بطور که اگر يك سر باز بیچاره خلاقی میکرد می آوردند در میدان تویخانه یا مشق شلاقش میزدند بایستی بیاورند در میدان تویخانه یا میدان مشق مجازات شوند تا مردم بدانند که اینها مطیع ما هستند نه درجه فوقی داشته باشند .

معاون وزارت جنک - البته موافق حکم محاکمات مسکریه وزارت جنک آنها را مجازات خواهند کرد .

وکیل الرعایا - بنده با اطلاعاتی که تحصیل کرده ام قزاقها مرتکب خلاف شرعی شده بودند ژاندارم رفته است آنها را گرفته است آن ترتیبی که گفتند پیش آمده حالا این قسمت را می گذاریم برای محاکمات مسکریه ولی قسمت دیگر که يك عده پلیس بی طرف را گرفته اند برده اند حبس کرده اند چوب زده اند مجازات کرده اند دستشان را خورد کرده اند بعد يك تیر انداختند برای چه و این مطلب چه جای صرف نظر است آخر این چه ترتیبی است اینها چه نفعی برای ما دارند کدام حکم این قزاق را برای نظم مملکت می خواهد آن حکم که قزاق برای نظم مملکت می خواهد بدتر است از این قزاق .

ناصر الاسلام - بنده عرض میکنم در تمام طبقات ناس اشخاص رذل و شرور هست این مختص بقزاقها نیست در صورتی که خود سرانه يك عده قزاق شرارت کرده باشند مانعی توانیم از تمام آنها صرف نظر کرده همه را شرور بگوئیم چه بسا از همین قزاقها که خدمت کرده اند و حالا هم خدمت می کنند حالا بایستی که ما از وزارت جنک استفاده ای مجازات این عده از اشرار را خواهان باشیم .

معاون وزارت خارجه - از طرف وزارت جنک همانطور که عرض کردم حکم صادر شده و پس از تحقیق مفسرین جزا داده خواهند شد

ادیبالتجار - باید وزارت جنگ خیلی این مسئله را اهمیت بدهد برای اینکه امروز نمایش قشونی وانتظار آسایش تهران با ژاندارم ها یعنی اداره نظیه است بهترین ادارات بهمرامی آقای وزیر داخله امروز اداره امنیه است ما در تحت زحمات آنها شبها راحت در منزل خود می خوابیم بااستی همان طور که معاون وزارت جنگ فرمایند از اقدام کوتاهی نشود و اشرا را مجازات بدهند.

فاتح الملك - بنده متقاعد نمی شوم باین جواب که گفته شد و عرض میکنم در تمام دول عالم هر چه اسم قشون دارد در تحت اطاعت وزارت جنگ است و در این شهر تا بحال قزاق ها کار کرده اند از هر قبیل خلاف قانون مرتکب شده اند طوری معلوم می شود که اداره قزاق در تحت حکومت وزارت جنگ نیست و خودشان را تابع وزارت جنگ نمی دانند عرض میکنم رئیس بریکاد قزان آیا غیر از یک انسترو کسیون یک معلم است اگر معلم است که البته باید در تحت ریاست وزارت جنگ باشد و اگر غیر از این یک عهدنامه در این باب هست که اداره قزاق هر کار می خوانند بکنند بگویند تا بدانیم و الا قزاق شرب خمر کرده بود حق پلیس این بود که او را توقیف کند.

معاون وزارت جنگ - اولاجناب فاتح الملك فرمودند شرب خمر کرده بودند خیر شرب خمر نبوده قمار میکردند آنهم در یک اطاق یک خانه دیگری که آن اطاق وصل بیک فوهه خانه بوده و دریچه به آن فوهه خانه داشته است و در واقع پلیس از حق خودش تجاوز کرده و خیلی کنجکاو کرده است اما در باب عهدنامه خیر جز احتمالی که از دولت سابق به آنها داده شده هیچ حکم دیگری به آنها داده نشده و حتی المذکور وزارت جنگ حاضر است در اینکه هر قزاق خلاف کند دستگیر کند و جزا بدهد.

حسن علیخان - بنده خیلی اهمیت می دهم باین مسئله و خیلی نوسوقت هستم از اینکه همچو موقمی پیش آمد تا مطلبی را که دارم بگویم عرض می کنم لویا ما خیلی ملاحظه داریم از دسته قزاق و گویا اینکه یک خوفی از آنها داریم و حال آنکه آنها هم در خدمت حاضر نیستند و میگوئیم مسئله دیروز هم یک واقعه جدیدی نبوده قزاق ها همیشه از اینگونه حرفها کرده اند و بدون مجازات باقی مانده بنده میخواهم ترویج بدهم فرمایش آقای فاتح الملك را که اگر قزاق مطیع وزارت جنگ است بدانیم و اگر هم خودش مستقل است بدانیم و اگر محظورانی هم هست خوب است بفرمائید تا مطلع باشیم بنده عرض میکنم این انعامات زیاد از کجا میدید که با اداره قزاقخانه داده میشود چطور سربازهای بیچاره با ماهی هفت قران و دهشاهی را هم بهزار مشقت میکشند بلکه هیچ نمیدهند و بریکاد قزاق اینقدر محترم است در حقیقت مراعات ترتیب میشود که هیچ یک از قشون ما نیست هر ماه مواجیشان حواله بیانک روسی میشود میروند تقدیم میکنند و در آخر عرض خودم میکنم که گذشته از اینکه مجازات اینها باید عسلی باشد استنطاقشان هم باید عسلی باشد تا ترتیب و علت شرارت معلوم شود.

معاون وزارت جنگ - بلی اینکه در باب شهریه قزاق میفرمائید تب است صحیح است ولی این از زمان سابق است و این کار نه این است که

بدهد بلکه ما باید کاری کنیم که سایر قشون را هم بیای قزاق برسانیم و حالا بعد از آنکه رفودم جدید تأسیس شدیس از تهیه پول فرق مابین افراد قشون گذاشته نخواهد شد

شیخ محمد - بنده فرمایشات آقای تقی زاده را تمام قبول دارم ولی اینکه گفتند قزاقها تمام از اشرا هستند این صحیح نیست بلکه اشخاص میان تمام قشون هست باید علت را پیدا کرد که این عده برای چه شرارت کردند و چرا این کارها را میکنند و الا خیلی از قزاقها هستند که آلان با طرف ماموریت رفته اند و با کمال صداقت مشغول خدمت هستند ولی همان یک علتی است که در تهران این عده این شرارتها را میکنند و باید علت آن معلوم شود

کاشف - بنده عرض میکنم این کار خیلی مهم است که پنجاه شخصت نفر بدون هیچ سابقه یکدفعه مرتکب یک هم چو فعل شنیعی بشوند و باید دانست که این رجحانی که بقزاقها داده شده برای چیست سابق برای پیشرفت مقاصد استبدادی بود ولی امروز این رجحان نباید باشد هر کس خدمت کرد هر که باشد او باید ترجیح داشته باشد.

معاون وزارت جنگ - خلع اینها راجع است بقوانین نظامی ولی حقوق بمقتضای وقت باینها داده شده است و میشود و ندادن این مقدار بسایر قشون برای بی پولی است و عرض میکنم که این رجحان و خود سری برای همان اضافه حقوق است که بآنها داده میشود باید و کلای ملت در این باب ملاحظاتی کنند

تقی زاده - بعضیها از عرایض بنده استخراج کردند گفته شد که تمام قزاقها شیریند خیر اینطور نبوده است بلکه عرض کردم آنچه تازه میکشند از اشرا میکشند و اینکه آقای معاون وزارت جنگ فرمودند صحیح است که باید سایر قشون را بیای قزاق رساند نه آنها را یائین آورد اما اگر ملاحظاتی که میکنید و کلا بکنند در باب پول است پول را باید وزراء تهیه کنند.

فواب - یکی از وکلای عظام فرمودند قزاقهای جز برای شرارت برای کار دیگر نیستند و حال آنکه بنده راپورتها شنیده ام که همین قزاقها در ولایات خدمت ما کرده اند ما البته نباید از شرارتهای قزاقهای شرور جلوگیری کنیم ولی از آنهایی هم که خوب هستند و خدمت کرده و میکنند تشکر کنیم و البته جناب وزیر جنگ با مراعات قانون نظامی با آنها عمل خواهد کرد یک مسئله دیگر آنکه یکی از آقایان و کلا گفته مگر قزاقها قرار و عهد نامه تازه دارند با دولت جناب معاون وزارت جنگ فرمودند قرار همان قرار سابق است تغییری نگردیده قرار تازه نیست و بنده عرض میکنم قرار داد های سابق غالباً از درجه اعتبار ساقط است مثلا یک جا مظفرالدین شاه یا ناصرالدین حکم دادند که قزاق فقط باید محکوم بحکم شاه باشد اینها ساقط است زیرا در فتح تهران ورود مجاهدین بنده در کار بودم در واقع خیلی از کار های سیاسی را بنده می کردم در واقعه محاربه مجاهدین با قزاقها بالاخره کار بجائی رسید که از یکی از سفارتخانهها شخصی آمد اینجا و گفت که دیگر با قزاقها جنگ نکنند و آنها حاضرند تسلیم بشوند آنوقت که مجاهدین قصد این را داشتند که بریزند قزاقخانه را خراب کنند فرار شد کتیا که صورتش الساعه نزد من است بر اینکه مجاهدین دیگر با قزاقها جنگ نکنند باین شرط که آنها هم مثل سابق خود سرانه رفتار نکنند در تحت حکم وزارت جنگ باشند مسئله دیگر آنکه یکی از وکلا

فرمودند که یکی از ژاندارمها زخمی شده و بنده شنیدم چهار نفر زخمی شدند حالا بنده تحقیق میکنم از معاون وزارت جنگ که چهار نفر زخمی شده اند یا یک نفر.

معاون وزارت جنگ - بنده هم شنیدم که چهار نفر مجروح شدند و فوراً راپورت خواسته و راپورت موقمی رسید که بنده میآمدم بمجلس نتوانستم بخوانم.

وحید الملك - بنده پیشنهاد می کنم که نتیجه این استیضاح باشد برای جلسه آتی که سه شنبه ۱۳ محرم است.

رئیس - مجلس این پیشنهاد را قبول می کند (گفته شد بلی).

رئیس - پس بقیه این استیضاح می ماند بروز سه شنبه سیزدهم محرم.

وزیر عدلیه - چندی قبل که در مجلس آمدم عرض کردم که در هدایه مشغول ایجاد دوایر قانونی هستند و مدرس با مجلس خواهد آمد و عالجالتا چند لایحه قانونی است که حاضر شده پیشنهاد خواهد شد و تقدیم این لایحه با مراعات الاهم فالاهم است و موافق ماده سی ام نظامنامه داخلی که باید لایحه را وزیر خودش پیشنهاد کند لذا امروز حاضر شدم که پیشنهاد کنم و در آن ماده نوشته شده است که قرائت یا با اجازه مجلس است یا خود وزیر مشغول حالا بنده عرض میکنم که لایحه اول اینجا خوانده شود برود کمیسیون نقادی بشود آنوقت در مجلس خوانده شود و مقدمه خود وزیر عدلیه نوشته بودند قرائت کردند.

در اینموقع ذکاء الملك صورت استیضاح جنابان متمدالتجار نویری وکیل الرعایا را از وزارت خارجه در باب خروج قشون روس اولا از امارات تانیا از تمام نقاط ایران قرائت کرد.

رئیس - این دو قسمت است یکی حرکت فوه نظامی روس از اهر آن صحیح است ولی قسمت ثانی راوزیر زاده بمجلس داده و روز معین نشده ذکاء الملك سؤال موزالملك را از وزارت خارجه مشعر بر قرائت ذیل در باب مفتاح السلطنه بود قرائت کردند بنا بر آنچه در نمره ۲۰ جبال المتین کلکته نوشته شده مفتاح السلطنه بدون اجازه وزیر خارجه از جای ماموریت خود بمركز آمده تا بیانش موقوف بوده و حقوق دوساله را که سیزده هزار تومان است پیش گرفته ثالثا در مدت توقیف بحکومت هندوستان معرفی نشده ذکاء الملك صورت استیضاح جناب معاضد الملك را از وزارت خارجه در خصوص معاينه جنایزیکه از عراق عرب میگنارند قرائت کردند

رئیس - در ضمن موضوع مذاکرات امروز قانون محاسبات بودجه بود اگر میخواهند باشد برای سه شنبه که خوانده شود و الا برود کمیسیون بودجه گفته شد استیضاحات روز ۳ شنبه و قانون بودجه روز ۴ شنبه خوانده شود.

رئیس - دیگر تا شش روز برای ایام عاشورا جلسه عمومی نخواهیم داشت مگر کمیسیون که باید حاضر شوند جلسه عمومی می ماند بروز سه شنبه سیزدهم شه محرم الحرام و روز تاسوعا عاشورا یازدهم اینجا روضه خوانی مجلس منعقد خواهد بود

معاون وزارت داخله - لایحه در خصوص مالیات بلدییه و نظمییه تهران و ولایات است که اینک پیشنهاد می شود خواهشمندم که زودتر فراتر شود.

مؤتمن الملک - ماده ۱۶ و ۹۱ از قانون انتخابات و مسئله انتخاب ارامنه که رجوع بکمیسیون شده بود اینقدر مشکل نبود چرا بمجلس نمی آید.

رئیس - راپورت کمیسیون راجع بمادتین شایده و نود و یک قانون انتخابات چند روز است داده شده مجال خواندن نشد ولی در باب انتخاب ارامنه امروز پیشنهاد شده جلسه آتی هر روز سه شنبه ۱۳ مجلس ختم شد.

جلسه ۴۳

مذاکرات روز ۳ شنبه ۱۳

شهر محرم الحرام ۱۳۲۸

مجلس دوساعت و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای مستشارالدوله منعقد شد

معاذ الملک صورت جلسه قبل را قرائت کرد.

مؤتمن الملک - اگر ممکن است آنقدریکه راجع بکمیاتی نان است مجدداً قرائت شود

معاذ الملک مجدداً آنجزه از صورت مجلس را قرائت کرد

مؤتمن الملک - استیضاح نبود سؤال بوده است و انحصار کدام بوده است.

تقی زاده - در خصوص مناهی هم سؤال نوشته شده در صورتی که استیضاح بوده است.

ذکاء الملک - جوابی است که از طرف مجلس به آقای آیت الله نوشته می شود قرائت نمود

ذکاء الملک - کاغذی است که از شاهزاده عین الدوله قرائت می شود

آقا شیخ اسمعیل فوبری - در تلگراف بنده ملاحظه دارم تجدید رسوم مذهبی صحیح نیست ما نمی خواهیم یک قانون دیگری بگذاریم که تجدید بگوئیم لفظ دیگر بجای آن گذاشته شود.

تقی زاده - در خصوص مطبوعات هم مثل سایر مواد نوشته شده است و بنده آنرا کافی نمیدانم باید مخصوصاً اشاره شود که ادایای امور رسمی خواهند کرد که چیزی مخالف قوانین شریعت نوشته نشود و چنانچه چیزی مخالف نوشته شد سیاست و مجازات خواهند کرد نویسنده را غرض اینکه باین اختصار بنده کافی نمیدانم باید اشاره شود که وزراء ملتزم شده اند که قانون انطباعات اجرا شود.

حاجی محمد اسمعیل کاشف - لازم بود ذکر شود که از طرف وزراء هم ملتزم شده اند قدغن اکید نمایند که در مطبوعات مطابق قانون عمل شود و از مناهی شرعی هم جلوگیری نمایند

متین السلطنه - در خصوص عضویت پنج نفر از مجتهدین هم لازم است اشاره شود که آن بیست نفر را بمجلس معرفی نمایند تا مجلس از بین آنها پنج نفر را انتخاب نماید برای نظارت کلیه قوانین که صادر میشود هر چه زودتر انتخاب نمایند و بمجلس معرفی کنند این مطلب از این تلگراف ساقط شده است لازم است یادآوری شود

رئیس - در آنخصوص که مخصوصاً تلگراف علیحده مخابره شده است

وکیل التجار - حالا عنوان در تغییر عبارت میشود بنده هم عرض میکنم آنجا که نوشته شده است بیشتر از بیشتر اقدام خواهد شد بیشتر هیچ اقدام نشده است و در عوض بیشتر از بیشتر نوشته شود که ماهو حقه جلوگیری از منهیات خواهد شد برای اینکه بیشتر دوره استبداد بوده است و در آن دوره هیچ اقدامی نشده بود

رئیس - اینطور نیست که بیشتر که گفته می شود همان مراد دوره استبداد باشد بلکه زمان مشروطیت هم مقصود است چندان عیب ندارد این عبارت

افتخار الواعظین - نکته که متین السلطنه فرمودند بسیار صحیح است برای اینکه اظهارات ایشانهم راجع باجرای دو ماده قانون اساسی بود یکی راجع به منین مسئله بود که آقای متین السلطنه فرمودند لازم است اظهار شود و بنده هم پیشنهاد میکنم که استماع کنند آن ۲۰ نفر را بمجلس معرفی کنند و مجلس پنج نفر از بین آنها انتخاب نماید

ذکاء الملک - کاغذ عین الدوله است قرائت می شود.

[وحد الملک - دیگران اظهار کردند که لازم است برود بکمیسیون عریض]

رئیس - امروز بنا بود یازده استیضاحات شود از آقایان وزراء چون تشریف نیاورده اند راپورت کمیسیون موقتی راجع ببلدییه چون خیلی وقت است در اینجا مانده است قرائت میشود

راپورت کمیسیون موقتی قرائت شد. در بین قرائت راپورت وزیر جنگ، رئیس الوزراء وزیر امور خارجه وزیر علوم و معارف وارد شدند

رئیس - چون اینجا قید شده است از باب روشنائی وغیره. . . از وزارت مالیه سؤال شده است این جواب را فرستاده اند لازم است قرائت شود قرائت شد بضمون ذیل

وحید الملک - بموجب نظامنامه های جدید باید راپورتها چاپ شده توزیع شود بخصوص آنچه راجع ببلدییه است

رئیس - صحیح است

محمد هاشم میرزا - اینصورت که قرائت شد اگر فقط راجع بتهران است که کافی است و اگر راجع بتمام ولایات است این مقدار کم است.

صدیق حضرت - چون از صورت وزیر مالیه يك قلم افتاده است لازم میدانم عرض کنم رفع شبهه کنم که مالیات کوره یزخانه را بلدییه ضبط کرده است و از قلم در آن صورت افتاده است.

رئیس - وزارت فوائد عامه هم نوشته است و راجع ببلدییه نمیداند و اینها چیز هائی است که از سابق راجع ببلدییه بوده است و اگر حالا نباید راجع ببلدییه باشد آن يك مطلب دیگری است.

وزیر معارف و علوم - این چند فقره لایحه است راجع بوزارت معارف تقدیم میکنم و آنچه راجع بکوره یزخانه است بلدییه حق تصاحب ندارد و بنده پروتست کردم.

ذکاء الملک صورت لوابح وزارت معارف و علوم را قرائت کرد.

رئیس - پیشنهاد وزارت معارف را اگر مجلس تصویب میکند رجوع کنیم اول بکمیسیون معارف بعد از آن طبع شده توزیع شود (گفتند صحیح است)

مؤتمن الملک - بعد از آنکه از کمیسیون معارف گذشت در خصوص معارف و مخارج باید باید بکمیسیون بودجه هم برود.

حاج محمد اسمعیل کاشف کمیسیون عریض و مرخصی در سیم محرم تشکیل شد و انتخابات خودشان را تمام کردند و چون عریض زیاد بود در هر مقدار راپورت کار را طبع و تقدیم مینمایند.

معاذ الملک - راپورت کمیسیون عریض و مرخصی را قرائت نمود بضمون ذیل.

ذکاء الملک - راپورت کمیسیون رسیدگی بمواد نظامنامه انتخابات راجع بماده ۱۹-۶۲ را قرائت کرد.

رئیس - چنانچه مجلس تصویب میکند طبع و توزیع شود گفتند صحیح است باید طبع و توزیع شود

محمد هاشم میرزا - عرض میکنم در کمیسیون معلوم میشود همان اختلافات باقی است چنانچه لازم میدانند لایحه قانونی پیشنهاد شده طبع و توزیع شود

رئیس - آقای معاذ الملک سئوالاتی از وزیر امور خارجه در خصوص معاینه چنانزیکه بهتبات عالیات حمل میشود داشتند حالا سئوال نمایند

معاذ الملک - سئوال بنده این بود چون چنانزیکه حمل بهتبات میشود الان در دو نقطه معاینه میشود یکی در کرمانشاه و یکی در خانقین در همه جا

مأمورین عثمانی تفتیش میکنند تا سنه ۱۳۱۷ و ۱۳۱۸ مأمورین عثمانی یک رسم در خانقین میگردانند و از سنه ۱۳۱۷ اینطرف يك رسم هم در کرمانشاه میگیرند و حق المعاینه در کرمانشاه و در خانقین هر کدام پنجاه غروش میگیرند خواستم بدانم بچه عنوان میگیرند آنها هم در دو محل لازم است اگر وزارت امور خارجه اقداماتی در این امر کرده اند اطلاع بدهند.

وزیر امور خارجه - در این خصوص اینجا بمجلس حفظ الصحه مذاکره کرده و سفارت کبری مقیم اسلامبول هم نوشته شده جوابی که رسیده عرض میکنم.

معاذ الملک - از فراری که بنده شنیده ام مجلس حفظ الصحه اینجا هم میخواهد بیست و پنج هزار رسم برقرار کند صحت دارد یا خیر؟

وزیر امور خارجه - تا بحال نشنیده ام.

معزز الملک - در شماره بیستم حیل المتین شرحی راجع بفتح السلطنه نوشته است که مفتاح السلطنه اولاً از مأمورین خودش بدون اجازه وزارت امور خارجه مراجعه کرده تا نیاید مدت توقف در هندوستان بحکومت هندوستان معرفی نشده است ثالثاً درشش ماه مدت توقف حقوق دو ساله آنجا را که سیزده هزار تومان است دریافت نموده میخواهم بدانم وزیر امور خارجه بچه قسم رفع این اعتراضات را از مأمور خود مینماید.

علاء السلطنه و وزیر امور خارجه - تحقیق میکنم بعد عرض میکنم.

معزز الملک - بنده این جواب وزیر امور خارجه را نمیتوانم بپذیرم برای اینکه اگر وزیر امور خارجه نداند که مأمورش با اجازه آمده یا بی اجازه کی میداند اگر وزیر امور خارجه نداند که حقوق گرفته یا نگرفته یا معرفی شده یا نشده کی میداند **وزیر امور خارجه** - معرفی شده است لیکن در خصوص دو سؤال دیگر هم از دفتر تحقیق میکنم و عرض میکنم .

معزز الملک - پس يك سؤال من را جواب گفتند که معرفی شده میماند دو سؤال دیگر که حقوق دو ساله را در صورتیکه شش ماه توقف کرده گرفته زاینکه بی اجازه آمده است این دو سؤال را باید جواب بگویند .

وزیر امور خارجه - چون ناخوش بوده آمده است .

معزز الملک - باز هم نمی توان بدون اجازه بیاید غرضم اینکه بدون اجازه وزارت امور خارجه آمده است یا با اجازه .

وزیر امور خارجه - وقتیکه او آمده بود من در وزارت امور خارجه نبودم باینجهت لازم است تحقیق کنم .

معزز الملک - کی جواب بمن خواهید داد **وزیر امور خارجه** - همین دوسه روزه خودش هم حاضر است .

معزز الملک - راجع باونیست راجع بوزیر است وزیر باید جواب بگوید .

رئیس - قانون بودجه مجاسبات است قرائت می شود .

(مؤتمن الملک و وحید الملک و چند نفر دیگر اظهار کردند قرائت این جزء در دستور امروز نبوده است) (ذکا الملک شروع بقرائت کرد)

وحید الملک - قبل از خواندن میخواهم بدانم چه اسمی باین قرائت میگذاریم .

رئیس - قرائت اول است .

وحید الملک - در نظامنامه جدید قرائت اول نداریم شروع اول است .

رئیس - حالا قرائت میشود و مباحثه ندارد بعد بروم کمیسیون .

وحید الملک - میبایستی قبل از اینکه چاپ شود بکمیسیون بروم .

ادیب التجاره - این قرائت باز بنا است باقراری که خودتان مقرر فرمودید .

رئیس - همین طور است لکن قرار بود امروز وزراء بیایند و بقیه توضیحات را بدهند چون هنوز نیامده اند این را صلاح دانستیم يك مرتبه قرائت شود .

وزیر زاده - تکلیف مجلس با رئیس مجلس است **تقی زاده** - اینرا نه شور اول میتوان گفت نه شور دوم آنوقتیکه چاپ نشده است باید یکمرتبه قرائت شود اینرا همه خوانده اند و دیده اند یعنی آن شور بطریق کلی که آن قابل است یا قابل نیست ماده بماده خوانده اند و دیده اند من اینقرائت را بی فایده میدانم .

اسدالله میرزا - بمقیده بنده این لایحه خیلی مفیدی است و گمان میکنم خواندن این مخالفتی با نظامنامه ندارد و باید یکمرتبه در اینجاریومرفته کلا خوانده شود و کلا اطلاعات حاصل نمایند آن وقت رجوع بکمیسیون نمایند یا اینکه شاید پس از اینقرائت اقدام دیگری بنظرشان رسيد فرض اینکه این قرائت را بنده مخالف با نظامنامه میدانم و بیفایده هم نیست که یکمرتبه قرائت شود و در مرتبه ثانی که از کمیسیون بمجلس میآید آنرا شور اول میگویند و در واقع در این قرائت رای و کلا باید معلوم شود که لازم است بکمیسیون رجوع شود یا خیر بعلاوه رای هیئت وزراء در این است که فرستاده اند باید قرائت شود .

(در اینموقع شروع بقرائت شد و تا آخر قرائت نمودند)

اسدالله میرزا - بمقیده بنده این لایحه خیلی مفیدی است ولی دوسه مقدمه بر حسب نظامنامه داخلی باید همراه این لایحه بفرستند که مردم وضع این قانون را ثابت نمایند نمیدانم فرستاده اند یا نفرستاده اند دیگر آنکه باید وزیر مالیه بهیئت وزراء این لایحه را ارائه نماید که آنها هم رای خودشان را در این لایحه اظهار نمایند که لایحه که میاید چیزی باشد که هیئت وزراء در او متفق باشند و بنده این لایحه را بافع میدانم مجلس هم گمان میکنم صلاح میداند و تمام میشمارد .

وحید الملک - بنده تکرار میکنم عرض اول خودم را عرض میکنم چه اسمی باین قرائت میگذاریم اگر فقط اطلاع و تصدیق باین است که قابل رجوع بکمیسیون هست یا خیر این باید قبل از چاپ باشد و اگر شور اول است که مذاکره شود .

رئیس - حالا هم همین رای را از مجلس می خواهم که تصویب کنند بکمیسیون رجوع شود یا خیر اگر تصویب میکنند لازم میدانند بکمیسیون قوانین مالیه رجوع شود .

آقا شیخ ابراهیم زنجانی - این قسم قرائت را باید بکلی ترات کرد این هیچ فایده ندارد اگر لازم است حالا که چاپ شده مباحثه شود برای اینکه این قرائت نتیجه اش فقط معطلی و تزیین وقت است .

اسدالله میرزا - گویا از نظر آقایان معوشده است که در نظامنامه هست که طرحی با لایحه که بمجلس پیشنهاد میشود یکدفعه فقط قرائت میشود از برای اینکه آنرا قابل ارجاع بکمیسیون میدانند یا خیر دیگر آنکه يك وزیر وقتي طرحی پیشنهاد مجلس کرد حق دارد بگوید این را یکمرتبه در مجلس قرائت کنند و او دو ماه قبل همانرا بکلا داده باشند و کلا دیده باشند حالا هم وزیر که پیشنهاد کرده خواسته است که یکمرتبه در مجلس قرائت شود و همین قسم است که لایحه که مثلا يك وكيل پیشنهاد میکند یکمرتبه برای اینکه رسمیت پیدا کند در مجلس قرائت میشود برای جلب توجه و کلا بآن ۲ ساعت قبل از اینکه شروع در شور و مباحثه آن شود باید بکلا داده شده باشد .

تقی زاده - بنده استدعا میکنم حالا که قرائت شد بخواندن او دیگر ایراد نکنند برای اینکه نباید خوانده شود و حالا خوانده شد گذشت ولی امیدواریم من بعد این قسم قرائت نکنند و ایراد بعد از خواندن لازم نیست بشود تا شاهد هم زور کی این دلایل را مجبور نباشند اقامه نمایند و هر طور

هست قانونی نمایند همین قسم که گفتند اول آن مقدمات و دلایل را همراه ندارد که لزوم آنرا ثابت نماید بعلاوه امضای وزیر را هم ندارد اینرا یک نفر غیر از وزیر پیشنهاد کرده است خوبست نظامنامه داخلی زودر طبع و توزیع شود بوزراء هم داده شود که تکلیف خودشان را بدانند که يك چیزی که پیشنهاد میکنند خودشان که حاضر نیستند معاوانشان حاضر باشند .

رئیس - این را وزیر مالیه باید لایحه خودش پیشنهاد کرده است و بعد از آنکه خودش پیشنهاد کرد دیگر این اعتراض وارد نیست حالا تصویب میکنید این رجوع بکمیسیون قوانین مالیه بشود یا خیر ؟

(اغلب تصویب کردند و گفتند لازم است به کمیسیون بروم)

رئیس - آقای حاجی میرزا رضا خان در خصوص رفتن معتمد الدوله بفرنگستان سثوالی داشت اظهار نمایند .

حاجی میرزا رضا خان - در آنجلسه هم عرض کردم سثوالم این بود از وزراء عظام که مسئولیت

صادرین و واردین بعهده کدام يك از حضرات عالی است بعهده وزارت داخله و یا بعهده وزارت امور خارجه است در سابق قاعده این بود که در صورت

صادرین واردین را همیشه مواظبت میکردند چنانکه ممکن است ورود یک نفر اطلاعش برای دولت فوایدی داشته باشد یا خروجش مضاری داشته باشد بکجهت عمده تاسیس اداره تذکره همین اطلاع از صادرین و واردین است و در این ایام هیچ دقت نمیشود چنانچه معتمد الدوله از همدان رفته است و کسی مطلع نشده است که کی رفته است و چون از حیثی من راجع بوزارت

خارجه میدانم چون دادن تذکره و شناختن اشخاص با اداره تذکره است و از حیثی باوزارات داخله اینستکه حالا که وزیر امور خارجه حاضر نیست از معاون

وزارت داخله سؤال میکنم نمیدانم چه جواب خواهند داد و باید معین شود که مسئول کیست اگر واقعا وزارت خارجه مسئول است باید از صادرین واردین صحبجا اطلاع داشته باشند .

رئیس - چون وزیر امور خارجه حضور ندارند آقای توام السلطنه جواب میگویند .

قوام السلطنه - روز ۲۵ ذیقعدہ بود که جناب حاجی میرزا رضا خان سؤال فرمودند گرچه بنده حضور داشتم لکن چون معرفی نشده بودم جواب عرض نکردم و بعد هم موقع جواب گذشته بود معتمد الدوله مطابق اطلاعاتی که بوزارت داخله رسیده است شب ۲۰ ذیقعدہ از همدان حرکت کرده است دوم ذیحجه

تلگرافی بحکومت گیلان و قزوین شده که او را در هر نقطه یافتند ارجاع بطهران نمایند صورت تلگراف حاضر است عرض میکنم (تلگرافی که بحکومت گیلان مخابره کرده بودند قرائت کردم شعر بر اینکه معتمد الدوله عازم فرنگستان است او را بتهران بفرستند) از حکومت

قزوین جواب رسیده که معتمد الدوله که دو روز است وارد شده و منتظر است متعلقانش وارد شوند و بعد از ورود متعلقانش بتهران میآید باز چون چند روز گذشت و خبری از حرکت او نرسید و معروف شده رفته است مجدداً وزارت داخله تلگراف کرد بحکومت

قزوین جواب داد که عیالات او وارد شده لکن چون

مریض هستند دوسه روزی توقف میکنند بعد حرکت خواهند کرد بعد از چندروز شنیده شد که معتمدالدوله حرکت کرده است و وزارت داخله بحکومت گیلان و قزوین تلگراف کرد از قزوین جواب رسید که معتمدالدوله نزدیک تهران است حکومت گیلان جواب داد که تحقیق میکنم و اطلاع میدهم بعد بحکومت گیلان خبر داد که معلوم میشود از اینراه حرکت نکرده است و همه قسم اقدامات شده چنانچه از این خط حرکت کند او را مراجعت خواهم داد باین جهت از هشتم تا بیست و پنجم مسکوت منه ماند بعد بحکومت گیلان تلگراف شد جواب دادند که از قزوین معلوم بفرنگستان رفته است بحکومت قزوین تلگراف شد که از گیلان اینطور جواب داده اند حکومت قزوین جواب داد که معتمدالدوله حرکت کرده است لکن بسمت تهران یا فرنگستان معلوم نیست ظاهراً بسمت تهران حرکت کرده است تا روز بیست و پنجم که جناب حاجی میرزا رضاخان از وزیر امور خارجه سؤال کردند وزارت داخله پس از آن بلاز تلگراف مؤکد بحکومت گیلان کرد حکومت گیلان این جواب را داده است که با اداره باقراوف و بمهمانخانه ها وغیره سفارش شده است و تا بحال هم مواظبت کرده اند (و صورت تلگراف را قرائت کرد) مشر بر اینکه سپرده ایم هر جا او را دیدند توقیف نمایند بعد بصدق الدوله حاکم قزوین تلگراف شد که با اطلاعات سابق چرا گذاشتید معتمدالدوله حرکت کند جواب میدهم معتمدالدوله یکماه است بطهران وارد شده و در تهران مخفی است و رئیس و نایب مهمانخانه مدعی هستند که در تهران مخفی هست اگر مطلب را اشتباه فهمیدیم برای مجازات حاضریم این اقدامات وزارت داخله است و فرض از این اظهارات آنهاست که وزارت داخله کرده است این نیست که وزارت داخله مورد تحسین واقع شود فرض این است که چون از ترتیب تذکره حکام و مأمورین اداره نظمی و بلیس بکلی بی اطلاع هستند از این اتفاقات می افتد و بنده در اینجا لازم میدانم یک اقدام اساسی شود که حکام مأمورین حکام هم اطلاعی از ترتیب تذکره داشته باشند البته آنوقت بخوبی میتوان جلوگیری از این قبیل اتفاقات کرد [گفتند صحیح است]

حاجی میرزا رضاخان - این جواب مکفی نیست و میخواهم بدانم آنچه مقدار از مالیات همدان برداشته و برده است و جبران این کار را چه قسم خواهیم کرد .

قوام السلطنه - از همدان صورت خواسته شده هنوز صورت نیامده است و با وزارت امور خارجه مذاکره شده از آنجا بسفارت خودمان در وینه و پاریس تلگراف شده که او را عودت بطهران بدهند چنانچه مراجعت نکنند حقوق آتیه او توقیف خواهد شد .

رئیس - آقا میرزا ابراهیم خان تته توضیحات راجعه باحوال جنوب مانده بود

آقا میرزا ابراهیم خان - تبلی عریض بنده دو جزء داشت یکجزه راجع بنظم طرق و شوارع بود که بیان فرمودند اقداماتی شده و تا یکدرجه اطمینان حاصل است و یکجزه عریض بنده راجع بسوه اعمال حکومت آنجا بود و از اظهارات و بیانات سایر آقایان و کلام معلوم شد که رضایت از

اعمال او ندارند و اعتراضات کثیره متوجه آنحکومت شده و قرار شد روز سه شنبه آقایان و کلارامتقاعد کنند و جواب آن اعتراضات راجعه بمخالفت باحدود اسلامی و قوانین مشروطیت را بدهند

قوام السلطنه - سهام الدوله از حکومت فارس استعفا کرده و باید یکحاکم مستقل قادری بجای او فرستاده شود

وزیرزاده - بنده از اقدام وزارت داخله در عزل او تشکر میکنم

وکیل التجار - بنده بعزل او متقاعد نمیشوم و گمان میکنم همه قبول کنند و یاد آوری میکنم که حاکمیکه همه قسم خلاف قانون رفتار کرده است باید بیاورند استنطاق نمایند و مجازات بدهند تا یک حاکم دیگر نتواند آنطور رفتار نماید بعد از این باید هر کس خلاف قانون عمل کند از مأمورین هر وزارت خانه که باشد باید مجازات داد تا دیگران این قسم رفتار نکنند و بند بگیرند و هر کس درست حرکت کرد و صحت عمل نمود او را علو درجه داد تا اسباب ترویج صحت و درستی بشود والا یک عزل فقط چندان اهمیتی ندارد

رئیس - همین جواب معاون وزارت داخله مجاله مجلس را قانع میکند یا خیر ؟ (اغلب گفتند خیر)

وحیدالملک - این جواب مجلس را قانع نمیکند و بنده فقط استعفای او را کافی میدانم در جلسه قبل بعضی تقصیرات برای او ثابت کردند که باید بعد از ورود او را مدعی العموم جلب بدلیه نماید و پس از محاکمه در صورتیکه آن تقصیرات بگردن او ثابت شد باید او را مجازات سخت بدهند و باز هم عرض میکنم شخصیکه بعد معین میشود برای فارس باید یک شخص بیطرف باشد که با یکطرف خصوصیت و دلبستگی نداشته باشد تا برضد طرف دیگر اقدام نموده تولید زحمت کند یا بمکس حاکم باید همیشه مخصوصاً حاکم فارس بکلی بیطرف باشد .

قوام السلطنه - بنده نمیگویم که این تقصیرات و خلافها را سهام الدوله نکرده است و سهام الدوله هم فرار نکرده است میآید و مخصوصاً بعد از این قضیه معتمدالدوله بنده اطمینان کامل میدهم که دیگر چنین اتفاق نیفتد و بنده اول کسی هستم که او را بعد از ورود با دوسیه کار و امشالش بدلیه میفرستیم تا با مدعی العموم محاکمه نماید در محکمه جزا و بعد از ثبوت و صدور حکم البته مجازات شود .

سلیمان میرزا - عرض میکنم تقصیرات بسیار بزرگ کدر مجلس شمرند و اگر کسی جزئی حسی داشته باشد بشنود بدنش میلرزد مثلاً اینکه آدم را نعل کند که در دوره چنگیز هم نشده است آیا این تقصیرات را صحیح و وارد در حق او داشته و او را عزل کرده اند در اینصورت مجازات سخت هم باید بشود و اگر این تقصیرات را صحیح نمیدانند شاید بواسطه یکسئوال از وزیر داخله حاکمی را تغییر داد و مخصوصاً میخواهم بدانم سهام الدوله را عزل کرده اند یا استعفا داده است چون بین عزل و استعفا خیلی فرق است استعفا آنست که حاکمی برای حفظ شرف خودش در موقعیکه می بیند لازم است انفسال او استعفا میدهد عزل در موقعی است که

وزارت داخله تغییر او را لازم میدانند کدام یک است در مورد یک چنین حاکم جایزیکه دست زن و بچه ششساله را میبرد آیا استعفا کرده است و یا او را عزل فرمودند .

قوام السلطنه - عرض کردم سهام الدوله استعفا کرده وزارت داخله هم استعفای او را پذیرفته و در خصوص دست زن و بچه بریدن بنده شدیداً تکذیب میکنم و این معقول نیست کسی دست بچه ششساله را ببرد و بنده مخصوصاً بعد از ورودش او را با دوسیه امشالش میفرستم بدلیه نامدعی العموم در محکمه جزا با او محاکمه کند چطور ممکن است دست بچه ششساله را ببرد و بیایای آدم را نعل کرد .

میرزا اسمعیل فوری - بنده عرض میکنم یک حرفی که شنیدیم نباید حکم قتل کسیرا بدهیم آنروزیکی از معترضین بنده بودم و مسموعات خودم را اظهار کردم و الا نرفته بودم در آنجا و نه دیده بودم فقط مسموعات در اینصورت نباید گفت مجازات شود حکم نباید کرد باید گفت لازم است تحقیق شود و حالا که معاون وزارت داخله تکذیب میکنند پس از استعفاست نه انفصال .

میرزا ابراهیم خان - بنده آنچه عرض کردم معلومات خودم بوده نه اطلاعات و از قرار معلوم سهام الدوله بعضی خرج تراشیاها برای دولت کرده است مثل سایر حکام سابق مثلاً از برای یک مختصر استعدادی که تهیه کرده بوده است در خود شیراز و قشون چریکی که جمع آوری کرده مقدار زیادی از اصل مالیه برداشته است این موقع را بنده مقتنم میدانم که یاد آوری نمایم که وزارت داخله قبل از وقت باید از یک محل موقتی صورت صحیح بخواهد تا معلوم شود آنچه او دریافت کرده صحیح بوده است یا خیر .

قوام السلطنه - برای استمداد و مخارج قشون چریکی که حکم شده بود گرفته شود از طرف وزارت داخله مقرر شده بود که مخارج نباید با تصویب انجمن ایالتی باشد و انجمن ایالتی هم البته همه قسم مراعات صرفه جوئی را خواهد نمود و پس از تصویب انجمن بوزارت مالیه اظهار شود وزارت مالیه حواله کند به پیشکار مالیه فارس و پیشکار مالیه فارس بدهد در اینصورت گمان نمیکنم سهام الدوله حسابی بدهد که بتوان گفت او احمقانی کرده است .

فاتح الملک - بنده گمان میکنم سوء رفتار سهام الدوله در فارس و این اتفاقات ناگوار تمام برای این بوده است که بطرز حکومت جدید رفتار نکرده است اگر چنانچه وزارت داخله همان قسم اقدامی که از برای سایر بلاد مهمه کرده اند از برای فارس هم میشد این اتفاقات نمیآفتاد از برای بعضی جاها معاون قانونی فرستاده اند و نظمی و بدلیه و شعبه عدلیه تشکیل شده است اگر در فارس نظمی و بدلیه و عدلیه داشت قطعاً این اتفاقات نمیآفتاد و حالا گذشته گذشته است و از برای آتیه باید اقدامی بفرمایند که رئیس عدلیه آنجا برود نظمی و بدلیه تشکیل شود امیدواریم دیگر این اتفاقات نیفتد و دچار زحمت نشویم .

رئیس - مجلس در این خصوص بهمین قدر اکتفا می کند یا خیر ؟ (اغلب گفتند کافی است) .

ذکاء الملک - رای ساکتی است که شاهزاده اسدالله میرزا پیشنهاد کرده است قرائت نمود

بمضمون ذیل مجلس پس از استماع توضیحات معاون وزارت داخله مجلس مباحثه مطرب مطرح شده را ختم می نماید.

رئیس - هر کس این پیشنهاد شاهزاده را تصویب می کند قیام نماید (اغلب قیام نموده)

رئیس - آقای حسنعلی خان در باب اجتماعات فاسده آنروز مذاکرات فرمودند چون آنروز قرار بود تته اش امروز مذاکره شود اگر اظهاراتی دارند نمایند.

حسنعلیخان - مذاکراتی که آنروز شد کافی بود ولی نتوانستیم رأی بگیریم باین جهت ماندن امروز و از خارج هم بنده شنیده ام وزارت داخله خیلی اقدامات کرده است و بنده بقدر سهم خود مانع هستم

میرزا اسمعیل نویری - از جمله اقدامات وزارت داخله این بوده است که همان روز که بنده اینجا تعرض می کردم یک شیخ ابوالقاسم نامی که کاغذ پرانی میکرد و گرفته بودندش همان روز مرخص کرده اند دو باره فرستاده اند او را گرفته اند علت استخلاصش چه بوده.

قوام السلطنه - بلی در جلسه ششم محرم بنده در اینجا تکذیب کردم چون یقین داشتم بدون اطلاع وزارت داخله اقدامی نخواهند کرد

لکن پس از ختم مجلس همین جا با تلفن از نظمیبه سؤال کردم معلوم شد چون مرض سودا داشته و بواسطه مرض سایر مجبوسین شکایت کرده بودند و اداره نظمیبه هم از برای هر یک مجبوس یک اتاق مخصوص ندارد و طبیب نظمیبه هم آمده اورا دیده است و تصدیق کرده بود مرس او را که اسباب زحمت سایرین است و باین جهت از اوضاعی گرفته و او را مرخص کرده بودند لکن بنده دو مرتبه گفتم او را بگیرند و فرستاده او را آوردند و دوسیه او را هم گفتم بمعلمه جزا ببرند آنجا هر قسم در مجازاتش حکم کردند مجرا شود.

منتصر السلطان - بعضی مجامع سری در شهر تشکیل میشود و حالا عدم اش خیلی زیاد شده است و باسم کمیته سری موسوم است و تایک درجه کارشان خوب شده است که مجامع را تشکیل میدهند و این مثل یک آتشی است که در زیر چیزی مخفی بعد از مدتی یک مرتبه شعله ور می شود باید در جلو گیری آن اقدامی کرد و چند فقره اش در شهر نو است و آنها اقدامات مجدانه میکنند

قوام السلطنه - تا کجی تا کجی از اداره نظمیبه شده است راجع بهمان مجامع سری است کمان نمی کنم از پلیس مأمون بمانند بادستوریکه با اداره پلیس داده شده است و در آن جلسه قرار شد در حضور وزراء عظام مذاکره شود گمان میکنم وزراء عظام بمهداتی که وزارت داخله کرده است مطمئن باشند و تعهد وزارت داخله را کافی بدانند.

تقی زاده - بعضی افتاء پیدا کرده اند نمیدانم چه شده است که قناعت پیدا کرده اند و این جزیر استیضاحات عادی نیست که اهمیت نداشته باشد

بنده آن روز عرض کردم این کار های مهم است بلکه اهم امورات و لازم دانستم در این خصوص هیئت وزراء تشریف بیاورند و حضوراً با آنها مذاکره بشود و هیئت وزراء تعهد نمایند گفته میشود مجامع سری هست شاید بنده آنها را ندانم لکن صدها مجامع علنی هست که برخلاف وضد مشروطیت حرفها میزنند اقدامات میکنند در مجلس

روضه خوانی و غیره می نشینند و حرفها پیدا میکنند باید جلوی این افسادات را گرفت شب و روز مشغول کارند و در بازارها در بین کسبه و تجار افتاده اند مردم را اغوا میکنند و کاغذها بهر میرسانند و از راه قانونی داخل میشوند مثلاً میگویند چرا در عدلیه محکمه تمیز نیست یا فلان طور است اینرا که میگوید یک آدم که هیچ مربوط با او نیست یک چلوویز میگوید و روز بروز افسادات اینها زیادتر میشود و در مقابل هیچ اقدامی از طرف وزراء نمیشود اینها بتحریرك اشخاصی است که سالها مفت خورده اند و هر وقت بیکار شده اند آنوقت بنای شیطنت را گذاشته اند و اولیای امور مجبور بودند برای رفع فساد و شیطنت آنها بآنها کار بدهند بنده عقیده ندارم که حالا هم مثل دوره استبداد بهر کس شیطان و مفسد است باید کار داد باید هر کس معقول است و درستی کرد باو کار داد و این اشخاص هر کس هستند باید گرفت مجازات کرد بهیچ وجه ملاحظه نباید کرد و یک مملکت را دچار زحمت اینها نباید نمود اینها اشخاصی هستند که ده سال دیگر زندگی میکنند مثلاً و ممکن نیست همیشه مملکت دچار زحمت اینها بشود یک جواب و یک اطمینان کامل لازم است بمن بدهند تا من بتوانم روی صندلی بنشینم و هر کس ده سال متصدی امر و شغلی بوده دوماه که در خانه اش می نشیند بنای افساد را میکندارد آنوقت درد سنا پیدا میکنند که چرا سنا تشکیل نمیشود تشکیل سنارا میخواهد تا حکومت کرمانشاهان باو بدهند اگر فردا وزیر امور خارجه بکنفر از اعضاء خودش را خارج نماید فردا یک انجمن تشکیل میشود تمام آن حکومتها مدعی دارد و راه رسیدن به حکومت را فساد دانسته اند جلوی تمام این اشخاص را باید گرفت و برخلاف سابق باید مفسد را تنبیه و مجازات نمود و اشخاص سالم را کار داد و گمان میکنم عدم اقدام وزراء برای تزلزلی است که از طرف مجلس دارند بنده عرض میکنم مسئولیت وزراء در مقابل این مجلس بیشتر از مسئولیت وزراء در مقابل مجلس سابق است و همچنین مسئولیت این مجلس بیشتر از آن مجلس است تمام اعتمادش به هیئت وزراء است و کمال قوت و قدرت بآنها میدهم و بدانند که تمام ملت قدرت خودشانرا بآنها میدهند و در نهایت قوت و قدرت باید در مقام جلوگیری از این مفسدین برآیند و در مقابل بمجلس اطمینان کامل بدهند و مجلس اعتماد تام خودرا بوزراء اظهار میکند و اگر تسامح شود و همان قسم که سابق رفتار میکردند بمفسد کار داده شود از برای سکوت او اولاً اینکه از آنها خلاصی نخواهیم یافت برای اینکه او که رد شد دیگری جای او را بگیرد و بعلاوه ترویج افساد میکنیم بنده از طرف تمام مجلس اعتماد خودمانرا نسبت بوزراء اظهار میکنم و با یک قوت که فوق او دیگر نمیشود که عبارت از اعتماد مجلس و عموم است بوزراء جلوگیری از این مفسدین را میخواهیم.

رئیس - اینطور رأی میگیریم که مجلس شورای ملی در مطالب مطرح شده رأی وزراء تصویب مینمایند و مذاکرات مطلب مطرح شده را ختم مینمایند هر کس تصویب میکند قیام نماید.

رئیس - آقای تقی زاده در خصوص مشارعه فزاق با پلیس و ژاندارم استیضاحات میخواهند.

تقی زاده - در خصوص نزاع فزاق و پلیس چون بعضی انتشارات بین عوام پیدا شده است که اولیای امور میخواهند فزاق را مثل سایر نظامی ها از قبیل سرباز و غیره مجازات بدهند در جلسه گذشته از معاون وزارت جنگ بعضی استیضاحات بعمل آمد که چه اقدامی شده است جواب گفتند قدری اقدام شده و بعد اقدام خواهد شد بنده خواستم از برای رفع شبهه عوام مجازاتی که داده میشود و آن اشرار تنبیه میشوند در میدان توپخانه یا میدان مشق علنی باشد گرچه بنده میدانم که هیچ فرق بین آنها و سرباز نیست ولی لازم دانستم که مجازات آنها هم علنی باشد تا رفع این شبهه هم برای عوام بشود نمیدانم حالا چه اقدام شده است و قرار بود رجوع بمحاکمات عسکریه بشود هر حکمی که معاکمات عسکریه کرد در یکمحل عمومی اجرا نمایند.

معاون وزارت جنگ - چون در حضور وزیر داخله قرار رسمی داده شد که از برای تحقیق يك نفر از صاحب منصبان نظمیبه در محاکمات عسکریه حاضر شود و نشان بدهند تا معلوم شود اشخاصی که از فزاق مرتکب شده اند و خلاف کرده اند کی ها هستند چند مرتبه کتیباً و با تلفن از اداره نظمیبه خواستم حاضر نشده طفره زدند و سه چهار نفر از فزاقها که در نظر صاحب منصب آنها طرف سوء ظن این ارتکاب بود آنها را حبس کرده است.

وکیل التجار - مطلب دوتا بود یکی این که علناً فزاق را نمی خواهند مجازات نمایند یکی آنکه در صورتی که فزاق مقصر باشد باید در همان اداره پهلوی اشخاصی که هم عقیده هستند با او حبس باشند و این غلط است یک مجلس عمومی نظامی هست که چه سرباز چه فزاق وقتی خلاف کرد در آنجا حبس می شود و در اینجا من لازم می دانم یک صحبت اساسی بشود اصلاً این چه اسمی است برای اینها گذارده اند که اسباب تفرقه بین نظامی و بعضی حرفها شده است همه کس می دانند فزاق اسم يك نقطه از بلاد روسیه است يك وقتی يك دسته قشون از آنجا گرفته اند و آنها در موقعی خوب خدمت کرده اند حالا ما باید اسم نظامی های خودمان را فزاق بگذاریم بختیاریها که در اینجا خوب خدمت کردند نمی دانم در پطرزبورغ و لندن و پاریس اسم نظامی های خودشانرا بختیاری خواهند گذاشت و این فرق داشتن اسباب این شده است کینه بطوریکه لازم است

رئیس الوزراء وزیر جنگ - بنده تصدیق میکنم و تأیید میکنم فرمایشات آقای تقی زاده را و اگر تا بحال وزراء تسامح کرده اند برای ایراد اولیای مجلس بوده است و با این فرمایشات من بعد تعهد میکنم و امیدوارم انشاء الله از عهد هم بر آیم.

تقی زاده - بنده لازم میدانم از مجلس رأی مثبت گرفته شود تا بداند با تعهدیکه جناب رئیس الوزراء فرمودند که اعتماد و کلاکه عبارت از قوای تمام ملت است عقب آنها است.

رئیس - اینطور رأی میگیریم که مجلس شورای ملی در مطالب مطرح شده رأی وزراء تصویب مینمایند و مذاکرات مطلب مطرح شده را ختم مینمایند هر کس تصویب میکند قیام نماید.

رئیس - آقای تقی زاده در خصوص مشارعه فزاق با پلیس و ژاندارم استیضاحات میخواهند.

تقی زاده - در خصوص نزاع فزاق و پلیس چون بعضی انتشارات بین عوام پیدا شده است که اولیای امور میخواهند فزاق را مثل سایر نظامی ها از قبیل سرباز و غیره مجازات بدهند در جلسه گذشته از معاون وزارت جنگ بعضی استیضاحات بعمل آمد که چه اقدامی شده است جواب گفتند قدری اقدام شده و بعد اقدام خواهد شد بنده خواستم از برای رفع شبهه عوام مجازاتی که داده میشود و آن اشرار تنبیه میشوند در میدان توپخانه یا میدان مشق علنی باشد گرچه بنده میدانم که هیچ فرق بین آنها و سرباز نیست ولی لازم دانستم که مجازات آنها هم علنی باشد تا رفع این شبهه هم برای عوام بشود نمیدانم حالا چه اقدام شده است و قرار بود رجوع بمحاکمات عسکریه بشود هر حکمی که معاکمات عسکریه کرد در یکمحل عمومی اجرا نمایند.

معاون وزارت جنگ - چون در حضور وزیر داخله قرار رسمی داده شد که از برای تحقیق يك نفر از صاحب منصبان نظمیبه در محاکمات عسکریه حاضر شود و نشان بدهند تا معلوم شود اشخاصی که از فزاق مرتکب شده اند و خلاف کرده اند کی ها هستند چند مرتبه کتیباً و با تلفن از اداره نظمیبه خواستم حاضر نشده طفره زدند و سه چهار نفر از فزاقها که در نظر صاحب منصب آنها طرف سوء ظن این ارتکاب بود آنها را حبس کرده است.

وکیل التجار - مطلب دوتا بود یکی این که علناً فزاق را نمی خواهند مجازات نمایند یکی آنکه در صورتی که فزاق مقصر باشد باید در همان اداره پهلوی اشخاصی که هم عقیده هستند با او حبس باشند و این غلط است یک مجلس عمومی نظامی هست که چه سرباز چه فزاق وقتی خلاف کرد در آنجا حبس می شود و در اینجا من لازم می دانم یک صحبت اساسی بشود اصلاً این چه اسمی است برای اینها گذارده اند که اسباب تفرقه بین نظامی و بعضی حرفها شده است همه کس می دانند فزاق اسم يك نقطه از بلاد روسیه است يك وقتی يك دسته قشون از آنجا گرفته اند و آنها در موقعی خوب خدمت کرده اند حالا ما باید اسم نظامی های خودمان را فزاق بگذاریم بختیاریها که در اینجا خوب خدمت کردند نمی دانم در پطرزبورغ و لندن و پاریس اسم نظامی های خودشانرا بختیاری خواهند گذاشت و این فرق داشتن اسباب این شده است کینه بطوریکه لازم است

خدمت نمیکنند گرچه بین آنها هم اشخاص خادم هست لکن باید این فرق را از بین برداشت

وزیر جنگ رئیس الوزراء - خیر آنها

همه قسم اطاعت دارند والان قریب هزار نفر قزاق در سرحدات ولایات مشغول خدمت هستند در کمال خوبی خدمت خودشان را هم میکنند و در این خصوص هم هنوز مجا که تمام نشده

منتصر السلطان - ما از آن قزاقانیکه مشغول خدمت هستند نهایت تشکر را داریم و هیچ فرق بین آنها با مجاهد و بختیاری نمی‌دهیم لکن در میان هر قومی هم خوب هست هم بد این دسته از قزاق که در تهران هست خیلی بد اخلاق میانشان هست در مجرم بعضی از آنها مشغول قمار بوده اند پلیس می‌رود آنها را دستگیر نماید او را می‌زنند بعد که پلیس زیاد می‌شود آنها را می‌برد آنها می‌روند حمیت میکنند و پلیسها را می‌زنند حمیت میکنند زخم می‌زنند در تمام ممالک عالم پلیسها بقدری محترم هستند که بوزراء تحکم میکنند اگر بوزیری بگویند بایست وزیر باید بایستد حق ندارد مطابق قانون بگوید چرا و در مملکت ما این پلیسها بقدری بدبخت شده اند که هر حمالی توی سر آنها می‌زند این پلیس آن قدر باید قدرت داشته باشد که جلوی ولیمه مملکت را بگیرد نه اینکه قزاق بی‌رد او را حبس نماید یا اینکه بزند و بعد از آنکه آنها را گرفته برده اند شلیک کرده اند باید آنها را که هم حبس کرده اند در محلی که وزارت جنگ برای تمام نظامیها معین کرده حبس شوند و باید آنها دو مجازات شوند یکی آنکه چرا قمار کرده دیگر آنکه چرا انافرمانی پلیس کرده و او را زده است

تقی زاده - عقیده بنده اینستکه بعد از آنکه وزیر فرمودند مجا که تمام نشده باید ساکت شد تا مجا که تمام شود اگر دیدیم مجازات دادند البته رای مثبت میگیریم و ممنون میشویم اگر دیدیم که مجازات ندادند آنوقت باز توضیح می‌خواهیم

ناصر الاسلام - بنده تأیید میکنم فرمایشات آقای تقی زاده را همین طور که منتصر السلطان گفت باید پلیس قدرت داد و اگر قدرت نداشته باشد حفظ نظم را نباید متوقع از آنها باشیم و پس از آنکه وزارت جنگ تعهد کرده است که مجا که تمام شود و آنها را مجازات نمایند کافی است و باید منتظر بشویم که مجا که نمایند و همینقدر عرض میکنم به پلیس و باید قدرت داد و هم آنها خیلی محترم هستند

حاجی محمد اسماعیل کاشف - اینستکه پلیس حاضر نشده است برای استنطاق بنده این را نمی‌پذیرم باید از وزیر جنگ استعفا کرد هر چه زودتر آنها را حاضر نمایند و پس از مجا که مجازات بدهند و میدانند این مسئله خیلی اهمیت داشت در جلسه قبل وقت مجلس را منحصر کرد حالا هم بجائی منتهی شده است نمیشود وقت مجا را تمام صرف اینگونه امور بشود اینکه ملت یول می‌دهد با اداره عسکریه برای اینکه اساس و امنیت داشته باشد نه اینکه تولید اشکال و زحمت نماید

وکیل الرعایا - بنده از آنها نیستم که زود راضی شوم مادر سال دو بیست و پنج هزار تومان از رنجبرهای این مملکت که بیست و چهار ساعت وقتشان

یک قران قیمت دارد میگیریم و بیک عده میدهیم که حافظ حقوق ملت و ناموس مملکت باشد ما می بینیم توی آنها اشخاص و مردمان خوب هم هستند امامی بینیم بعضی ها داخل میشوند که مصدر این قسم شرارتها هم میشوند و این جور شرارتها هم قابل عقوبت چیزیکه خبر دارم اینستکه یک عده قزاق در حالتیکه مرتکب مناهای شرعیه بوده اند پلیس آنها را می‌خواهد بگیرد می‌زنند بعد آنها زیاد میشوند پلیسها را زخم می‌زنند و می‌زنند حبس میکنند و یک عده قزاق بیرون می‌آید پلیس بی طرف را می‌گیرد و می‌زنند می‌زنند بیک چنین اشخاص آیا میشود یول این ملت را داد یک هم چو شخصی که میدانند چه جور اشخاصی با آنها پول میدهند و برای چه میدهند آنوقت با آنها اینطور معامله کنند و باز لایق است جزو نظام ما باشد باید اینها بعد از تنبیه کامل و مجازات اخراج شود دیگر آنکه دیگر شنیده ام چند عده توپ شنید رو جاشنیهای توپ را هم در اداره قزاقخانه برده اند بنده میگویم به پلیسی که در مقام اجرای امر حکومت کل بوده وقتی کسی اینطور معامله کرد آنکس نمیتواند داخل نظام باشد

وحید الملک - بنده جداً عرض میکنم بتوضیحاتیکه امروز داده شد بهیچ وجه قانع نیستم و بقیه توضیحات بماند از برای روز سه شنبه آتیه که نتیجه گرفته شود

فاتح الملک - بنده از این تعجب دارم که نشان دادن چند نفر قزاق که مصدر شرارت شده اند چه اهمیت دارد و باید از وزارت داخله بخواهیم هر چه زودتر اگر کسی را باید با اداره مجا که عسکریه بفرستند بفرستند که این امر ختم شود و بنده کلیه تقاریکه بین دو دسته از قشوق اتفاق بیفتد هر چه طول بکشد بسیار بد میدانم

معاون وزارت جنگ - وزارت جنگ عجز ندارد از اینکه چهار نفر قزاق را مجازات بدهد ولی نباید مخالف قانون اساسی هم بشود باید مجا که بشوند هر کس مقصر شد مجازات داده شود در خصوص اینکه چرا همانجا چند نفر را حبس کرده اند چون وقتی چند نفر طرف سوءظن واقع شدند قبل از آنکه ثابت شود تصدیقشان صاحب منصب خودشان آنها را حبس میکنند و امیدواریم اداره نظمی اقدام کند در اینکه بفرستد اشخاص را که لازم است تا تحقیقات شده این عمل ختم شود

رئیس - رای ساکتی آقای تقی زاده پیشنهاد کرده است اگر صلاح میدانید بآن رای گرفته شود

تقی زاده - بعد از بنده آنها که حرف زدند هیچ یک قانع نشده اند و حالا بچه رای میگیریم چیزی واقع نشده است تا بآن قانع شویم یا نشویم بنده گفتم تمویق بیفتد تا نتیجه مجا که تمام شود آنوقت اگر موافق دانخواه یعنی از روی قانون عمل شد رای مثبت میگیریم والا توضیحات می‌خواهیم

آقامیرزا اسمعیل نویری - اینکه آقای تقی زاده و وحید الملک فرمودند صحیح است باید تمویق بیفتد تا نتیجه معلوم شود و اینکه معاون وزارت جنگ میگویند که اداره نظمی باید توضیحات بدهند و چه را توضیحات بدهند اینکه بیست نفر شلیک کرده اند این توضیحات را بدهند این مثل اینستکه اگر یک نفر را کشته بودند آنوقت از برای مجازات قاتل بیایند بگویند بکشته باشو توضیحات بده این را خودشان باید حاضر کنند و مجازات بدهند و اینکه قزاق را در

همانجا حبس کرده اند غلط است باید در همان مکان که سایر نظامیها را توقیف و حبس میکنند آنها را هم همانجا حبس نمایند آنها هیچ فرق با سایرین ندارند

معاون وزارت جنگ - چون مجا که عسکریه که خودش مجرم را نمیشناسد باید مجرم تعیین شود معلوم است طرف باید معین کند چه اشخاصی بوده اند که اینکار را کرده اند تا مجا که عسکریه بوظیفه خودش عمل نماید

قوام السلطنه - نظر شریف آقایان هست که در جلسه گذشته بنده بکلی ساکت بودم لکن حالا می بینم کم کم می‌خواهند اداره نظمی را مقصر کنند که چرا حاضر نشده است باین جهت عرض میکنم آنروز که اداره نظمی مشغول مداوای مجروحین بود خبر دادند که پلیسها را بردند به نظمی و بعد از آنکه فرستاده آنها را آوردند آنکس گرفته بود آنها را آورده بود آنجا سئوالات کرده بود معلوم است وقتی آنها را برده اند سایرین دیده اند چه اشخاص این پلیسها را آورده اند و علاوه این امر راجع به مجا که عسکریه شده است مجا که باید بفرستد آنها را حاضر نمایند و یقین دارم اگر بخواهند بفرستند تمام آنها را میشناسند

یمین نظام - در حضور وزیر داخله قرار بر این شد که یک نفر صاحب منصب از اداره پلیس حاضر شود و قزاقها را هم بیاورد و تحقیقات شود و قراریکه حضور وزیر داخله داده شده یک قرارداد رسمی است نمیشود تخلف نمود و هنوز از طرف اداره نظمی اقدامی نشده است و وزارت جنگ هم اظهار عجزی نکرده است البته مقصر باید معلوم شود تا بعد مجازات داده شود و امیدواریم اداره نظمی یک نفر برای نشان دادن آنها بفرستد تا مجا که عسکریه خودش عمل نماید

قوام السلطنه - بنده جواب دادم لکن از باب اینکه تصور معارضه نشود عرض نمیکنم

اسدالله میرزا - بنده عقیده ام اینست که آنکه این مطلب را سؤال کرده بود غرضش سؤال بوده است (گفتند غرض استیضاح بوده است)

اسدالله میرزا - اگر هم استیضاح بوده اشتباه شده است برای اینکه وزیر هنوز یک اقدامی نکرده است بر طبق قانون یا برخلاف قانون تا آنکه اعتراضات و توضیحات متوجه او بشود پس سؤال شد از وزیر که یک چنین اتفاقی در شهر افتاده میگوید بل این اتفاق افتاده میگویند چه اقدامی کرده اند می گویند هنوز اقدامی که کرده ایم نتیجه حاصل نشده پس در این موقع باید صبر کرد تا اقدامات او معلوم شود از چه قرار است اگر اقدامی برخلاف قانون شد آنوقت توضیحات می‌خواهند و هر مطلبی یکجائی باید ختم شود چنانکه آقای تقی زاده و دیگران هم اظهار کردند باید صبر کرد تا نتیجه بمجلس بیاید

رئیس - خیلی ها اجازه خواستند لکن همین قسم که گفتند خوبست بگذاریم از برای سه شنبه آتیه تا آنوقت شاید نتیجه حاصل شود (اغلب تصویب کردند) - جمعی گفتند نمی‌شود وقت تعیین کرد

آقا شیخ محمد - اجازه بدهند بنده عرض دارم

رئیس - قبل از شما خیلی ما اجازه خواسته اند
آقا شیخ محمد - راجع به این مسئله است.
رئیس - این مسئله گذشت آقای تقی زاده در
 در خصوص انحصار نان توضیحاتی خواسته بودند.
تقی زاده - در جلسه گذشته آقای مؤتمن
 الملك در خصوص انحصار فروش گندم از معاون
 وزارت داخله سؤال کرد انحصار فروش گندم را
 تکذیب کردند لکن انحصار فروش نان را بکمیانی
 داده اند تصدیق کردند خیلی اسباب تعجب بنده شده
 است که در دولت حالی که نان قوت عموم مردم است
 انحصار بدهند و در واقع انحصار فروش گندم
 همان انحصار فروش نان است برای اینکه تهران
 مثل سایر ولایات نیست که مردمانش گندم بخرند
 و در خانه نان مخصوصی داشته باشند آن رعیت
 هم که گندم می آورد مجبور است که همان ناو بفرود
 باین ترتیب بالطبع انحصار فروش گندم خواهد شد
 منتهی یک توصیه هم شده است که به قیمت عادلانه
 بخرند لکن معلوم است هر چه خریدار زیاد باشد
 قیمت جنس ترقی می کند و هر چه خریدار کم باشد
 قیمت تنزل می کند پس در صورتیکه خریدار
 منحصر بناوا شود معلوم است چقدر ضرر برای
 رعایا و بزرگرها خواهد بود چون قیمت تنزل
 خواهد کرد و این رامن يك ننگ بزرگ و
 و يك لکه برای آزادی خودمان میدانم که بگویم
 برای ملاحظه از جماعت شهری که در منی صد دینار
 نان را ارزان بخرند مبالغه ندر بر عیبی وارد شود
 که تمام زندگانیش را از چهار خروار گندم باید بدهد
 لباسش قند و چایش و تمام ملزوماتش را از پول آن گندم
 باید تحصیل کند این ترتیب در حق آنها ظلم فاحش
 است و دیگر این کمیانی گذشته است باید در این
 خصوص توضیحات بدهند و بنده اعتراض دارم.
قوام السلطنه - چند روز قبل توضیحات خواسته
 شد عرض کردم وزارت داخله مستقیماً از این کار
 اطلاعی حاصل نکرده است فقط يك قرار دادی از
 بلديه بوزارت داخله آمد که در آنجا ذکر انحصار
 فروش گندم بود لکن وزارت داخله تصویب نکرد
 مخصوصاً بر رئیس بلديه گفتم وزارت داخله نمیتواند
 تصویب کند انحصار فروش گندم را و بعد
 قرار داد در انحصار فروش گندم نان فرستاده اند
 و وزارت داخله بایانات آقای تقی زاده همراه است
 بلکه وزارت داخله محسنات اینکه هیچ کمیانی نان
 نباشد را هم پیشنهاد بلديه نموده لکن چون نرخ
 ارزاق با بلديه است نتوانست بکمی رد نماید و عجزاً
 هیچ کمیانی در بین نیست و بکلی بهم خورد.
تقی زاده - بازم تکرار میکنم که فرق نیست
 بین انحصار فروش گندم و کمیانی نان و حالاً که
 میفرمایند بهم خورده است اعتراض خودم زایس میگیرم
وکیل التجار - استیضاح بهر اسم و رسم
 باشد با اجازه مجلس خواهد بود.
رئیس - این مطلب تمام شده است.
 (ذکاء الملك تلگرافی از سراب قرائت
 کرد با مضای میسوییم سردار بهادر مشعر بر
 اینکه اردوی دولتی از روز ورود الی الان مظفرو
 منصور بوده و عنقریب رحیمخان و اتباعش را بکلی

قلع و قمع خواهند نمود صورت قرار دادی را که
 وزیر پست و تلگراف تقدیم کرده بود قرائت شد
 مبنی بر اینکه اداره تلگرافخانه مستراندست نیورا
 از اداره هندواروپ استخدام مینماید شش ماهه از قرار
 ماهی پانصد روپیه که معادل یکصد و هشتاد تومان خواهد
 بود (باشرايطی چند ...)

وحید الملك - بنده عرض میکنم این
 لایحه جزو دستور امروز نبود اگر وزیر پست و
 تلگراف فوریت آنرا تصویب میکند برود کمیسیون
 پست و تلگراف وغیره.

اسدالله میرزا - خوبست هر چه زودتر
 نظامنامه داخلی را طبع و توزیع نمایند یکی از آن
 مواد اینست که هر لایحه را که وزیر تقدیم مجلس
 کرد می تواند تقاضا کند که آن لایحه در مجلس
 قرائت شود.

مقیم السلطنه - این لایحه که از طرف
 پست و تلگراف رسیده است بهترین بود که بعنوان
 استخدام يك مستشار از برای آن وزارتخانه باشد
 که اساساً هم در مجلس تصویب شده است ولی حالاً
 که بمجلس آمده است میتوانم بگویم هم مجلس را
 هم کمیسیون را در يك محظوری انداخته ایم و حالاً
 که وارد شده است چاره نیست لازم است اول به
 کمیسیون برود بعد نتیجه آن بمجلس بیاید.

وزیر پست و تلگراف - این راجع به
 مستخدمین دولتی نیست این يك مقاله نامه است
 بین وزارت پست و تلگراف راجع اداره تلگراف
 خانه اداره هندواروپ در خصوص استخدام موقتی
 یک نفر مستخدم.
 (در این موقع مقاله نامه قرائت شد.)

رئیس - چون چند فقره استیضاحات مهم
 دیگر هم بود لکن چون وزیر امور خارجه بجهت
 مهمی که برای ایشان وارد شد لازم داشتند بروند
 می ماند بجلسه آتی.

وحید الملك - بنده دو سؤال و يك
 استیضاح تقدیم هیئت رئیسه کردم و در صورت مجلس
 ذکر شده است و سؤال هم لازم نیست که قبل از وقت
 اطلاع داده شود.

رئیس - میبایست قبل از وقت اطلاع بدهند.
وزیر زاده - بنده در خصوص کلیه قشون
 روس سؤالی داشتم.

رئیس - دو فقره سؤال مهم بود که یکی
 همین سؤال شما است از برای سه شنبه آتی.

مؤتمن الملك - بماند دوهفته دیگر بهتر
 است نمیشود و هر روز وقت مجلس را صرف توضیحات
 و سؤالات بنمائیم.

رئیس - توضیحات بقدری زیاد است که اگر
 بگذاریم اسباب زحمت میشود وقت لازم دارد -
 جلسه آتی میماند بروز پنجشنبه سه ساعت بفروب
 مانده موضوع مذاکرات رایورت کمیسیون بودجه
 (رئیس حرکت کرد مجلس ختم شد.)

جلسه ۴۴

**صورت مذاکرات یوم پنجشنبه پانزدهم شهر
 محرم الحرام ۱۳۲۸**
 مجلس دو ساعت و نیم قبل از فروب در تحت
 ریاست جناب مستشارالدوله منعقد گردید

معاذ الملك صورت جلسه قبل را قرائت
 کردند.

رئیس - ملاحظه در صورت مجلس هست؟
وحید الملك - تنه و نتیجه استیضاح قرار
 شد بروزه شنبه آتی موکول شود.

معاذ الملك - روز سه شنبه آتی را اول
 گفتند لکن بعد بعضی آقایان رد کردند و گفتند وقت
 را نمیشود تعیین کرد

آقا شیخ علی - سابق می گفتند بعد از آنکه
 نظامنامه داخلی درست از مجلس بگذرد در ترتیب
 جلسات مرتب میشود و یک هفته مهلت قرار دادند
 برای اجرای آن و قرار بود جلسات سه ساعت قبل
 از فروب تشکیل شود الان دو ساعت و نیم بفروب
 است.

رئیس - این راجع بصورت مجلس نیست
 خارج است.

لسان الحكماء بنده روز سه شنبه خواستار
 يك سؤال شدم از وزارت خارجه در باب قانون
 خروج تبعیت در صورت مجلس امروز نبود برای
 اینکه قانون مملکت است و مجلس هم باید مستحضر
 باشد و تمام ملت آگاه باشند که اگر تغییر قانون
 کسی بخواهد خود را متوسل بیک دولتی بکند
 همه کس بشناسد و بداند

رئیس - چند فقره استیضاح و سؤال خوانده
 شد و اینجا بهیئت رئیسه داده شده ولی هنوز در
 مجلس خوانده نشده است برای اینکه بعضی از
 آنها ملاحظات داشتند حالاً آنها خوانده خواهد شد
محمد هاشم میرزا - وزیر پست و تلگراف
 یک نفر مستشار خواست در صورت مجلس چند نفر
 نوشته شده است.

معاذ الملك - برای استخدام پست پنج
 نفر برای تلگراف یک نفر یعنی یک نفر مباشر موقتی
اسدالله میرزا - اسم مستشار اهدا نیست
 مستخدم است.

رئیس - موضوع مذاکرات امروز رایورت
 کمیسیون بودجه است و رایورت اداره مباشرت و
 محاسبات دوماهه مجلس و بودجه مجلس است ولی
 قبل از آن لازم است بمرض برسانم که پریروز قبل
 از ظهر رؤسای کمیسیونها در هیئت رئیسه حاضر شدند
 و تا ظهر مشغول بودیم بترتیب ساعات جلسات
 کمیسیونها برای اینکه کمیسیونها بتوانند مرتباً
 کار بکنند بدون اینکه اعضاء آنها معطل بمانند
 و بزحمت زیاد این صورت حاصل شده است ولیکن
 ممکن نمیشد که چهار جلسه علنی داشته باشیم و
 اگر جلسات فوق العاده نداشته باشیم مخصوص است
 باجتماعات نمایندگان لهذا سه جلسه علنی قرارداد
 شد که روزهای شنبه و سه شنبه و پنجشنبه باشد ولیکن
 هوس سه ساعت بفروب مانده چهار بفروب مانده
 خواهد بود و روزهای یکشنبه مخصوص میماند برای
 مجلس فوق العاده اگر داشته باشیم و اگر نداشته
 باشیم بهمان اجتماعاتی که همه هفته میشده و علاوه
 بر این البته خاطر آقایان مسبوق است که بغیر از
 کمیسیونهای یازده گانه پاره ای کمیسیونهای فوق -
 العاده هم در حقیقت لازم خواهیم داشت و پاره ای
 مرجوعات دیگر هم بشعبات میشود که اگر در عرض
 هفته يك کاری لازم باشد آنها بتوانند حاضر باشند

و متمم باشند برای این کار حالا این صورت را میخوانیم و بعد مطبوع و توزیع خواهد شد که همه مسبق باشند (ذکاء الملك صورت مذکور قرائت کردند)
رئیس - در خصوص اعتبارنامه ها ترتیبی که میرسد همه آقایان مسبقند که موافق نظامنامه جدید باید این اعتبارنامه ها رجوع بشود به مراتب بترتیب حروف تهجی صورت معین شده که نماینده کدام ولایت بکدام شبه اعتبارنامه اش باید رجوع شود و این کار خواهد شد ولی تا امروز بعضی کارها رجوع شده است در آن کمیسیون که سابق معین بود قبل از آن که این نظامنامه اجرا بشود از همان کمیسیون خواهش شد که این کارها را آنها تمام کنند حال این رایورتنی است که کمیسیون اعتبارنامه ها در خصوص اعتبارنامه جناب لواء الدوله داده است (رایورتن کمیسیون اعتبار نامه ها راجع بانتخاب لواء الدوله از خوانسار قرائت شد)

رئیس - از مقرر کمیسیون میخواهیم بدانیم رای کمیسیون چیست ؟

فهییم الملك - علت اینکه کمیسیون رای خود را اظهار نکرده این است که ترتیبی تایک اندازه معلوم است لکن انتخاب این دو نفر را بواسطه بعضی ایرادات باطل کردند و مجدداً قرار شد که انتخاب بکنند و در انتخاب درجه دوم پاره اشکالات وارد آمده که باقره انتخاب کردند و میگویند این مطابق قانون انتخابات است یعنی دو سه مرتبه رای گرفته شده است و انتخاب بعمل آمده است در کاغذ علیحده همان منتخبین می نویسند که ما اطلاع نداریم بعد شنیدیم قرعه کشیدن و خودشان معین کردند انتخاب تازی که بحکم قرعه معین کردند میگویند پس از سه دفعه رای گرفتن اکثریت معلوم نشده بالاخره بقرعه لواء الدوله را معین کردند در این صورت در انتخاب درجه اول شکایتی نرسیده است و معلوم می شود درجه اول صحیح است ولی در درجه تازی بعضی اشکالات هست و بیشتر اشکال بواسطه تعیین قرعه است حالا هر طور مجلس رای بدهد مطاع است .

محمد هاشم میرزا - خوب است توضیحاتی که لازم است از طرف کمیسیون در اینجا بشود به بینیم که چه شده است .

وحید الملك - عرض می شود کمیسیون جناب لواء الدوله را چند روز قبل از این خواست و از ایشان توضیحات شفاهی خواست و ایشان گفتند که در انتخاب درجه تازی ترتیبی این بود که پاره اشکالات در کار بود و گویا یکی دو نفر آنها رشوه گرفته بودند که یکی دو نفر معین را از استان شش نفر معین بکنند و این ظاهر شد بعد انجمن نظار و آن شش نفر متحداً آمدند و حکم کردند که در درجه تازی بقرعه انتخاب بشود جناب لواء الدوله خودشان اینطور گفتند ما هم از وزارت داخله بعضی توضیحات خواستیم آنها هم گویا تلگرافاتی کردند به بعضی محلها و آن توضیحات را با ما ندادند و نتیجه را هم با اعلان نکردند که چه شده گفتند سه چهار فقره تلگراف آمده است و پنج شش فقره کاغذ در خصوص شکایتی که در این انتخاب درجه تازی رسیده است

از دو نفری بوده است که در انتخاب درجه تازی انتخاب شده بودند و بعد که معلوم شده است انتخاب آنها را باطل کرده اند و بعد قرار گذاشته بودند که بقرعه معین شوند و ناصر اشکر هم در یک تلگراف تصدیق میکند و از مجلس رای می خواهد که حالا که در انتخاب درجه تازی اشکالات پیدا شده بحکم قرعه معین کردیم که آیا این انتخاب صحیح است یا صحیح نیست گویا از مجلس جوابی نرفته است و خیلی جد دارد که رایورتنش داده شود این بود که رایورتنش داده شد

مرتضی قلیخان - این مطلب معلوم است که شش نفر وکیل درجه اول باید معین شوند و در درجه تازی دو نفر نماینده معین شوند این دو نفر که از محلات معین شده اند بنده مسبقم که بعد از اینکه رفته از کلیایگان که دو نفر انتخاب کنند از آنها و دو نفر هم معین شده است گویا معلوم است که در انتخاب اول طوری شده که غرض حکومت نبوده و حکومت باینجهت قرار داده که از محلات معین شود و بعد از اینکه نماینده محلات مراجعت کرده بودند قرار شده بود که بهم بخورد و اعلان کرده بودند که در تازی بیاید در تازی آنها رفته بودند بآنجا مذاکرات زیاد شده بود و با اکثریت نامه حاصل نشده بود و در دفعه دوم بحکم قرعه معین کرده اند بنده هم نمی دانم که این قرعه بچه ترتیب شده است شنبدم که تساوی آراء شده است و این معنی این می شود که هر کس رای برای خودش داده است و تصور نمیکنم که اکثریت نسبی هم حاصل شده باشد باین واسطه تلگرافات خیلی شدید شد در شکایت از این انتخاب و یکی از آنها تلگراف امام جمعه بوده است که خیلی مفصل بود و از آن جمله در ایران نو لایحه خیلی مفصلی که گویا نظر آقایان رسیده باشد شکایت خیلی زیادی از آن شخص که از محلات منتخب شده بود درج شده بود باین واسطه این شکایات که در مجلس رسید از این جا وزارت داخله حکم کرده است که تجدید انتخاب شود و از محلات مطلعیم که متجاوز از سی روز است که مشغول انتخاب هستند و هیئت نظار انتخاب کردند و دور نیست که منتخب درجه اول این چند روزه معین شده باشد پس خوب است در این باب يك تأملی بفرمائید به بینیم این انتخاب تازی که می شود صحیح است و بچه قسم است قانونی هست یا نیست آنوقت در این باب مذاکره شود .

فهییم الملك - آنطوریکه ذکر شده هیچ معلوم نکردند که تساوی آراء بوده اگر توضیح شده بود در دفعه سیم حق داشتند قرعه بکشند ولی این را هیچ قید نکرده بودند فقط می گویند اسباب اشکال شده و نتوانستند انتخاب بکنند اگر انتخاب درجه اولشان هم صحیح بعمل آمده است هر که را می خواهند انتخاب بکنند .

میرزا اسمعیل - حالا حق ندارند که درجه اول انتخاب کنند بواسطه اینکه درجه اول انتخاب صحیح شده است اما در خصوص اینکه قرعه صحیح نبوده است اشکالی نیست و آن دو نفر را هم نگذاشتند منتخب شوند حالا چرا نگذاشتند معلوم نیست که چه بوده ولی خودشان می گویند نگذاشتند

باعتماد بنده وقتی که انتخاب شد ولو شمر بن ذی الجوشن هم باشد صحیح است خود لواء الدوله هم میگوید دو نفر معین شده بود و آدمهای بدی بودند باین واسطه نگذاشتند پس از این قانون انتخابات برای چی است و قتی که انتخاب شد نمی گذارند صحیح نیست اما این قرعه هم صحیح نبوده چونکه میبایست از اول انتخاب نکنند وقتی که انتخاب کردند نگذاشتند این هیچ صحیح نیست بر فرض که تساوی آراء هم باشد غلط است اما این قرعه هم محققاً صحیح نبوده است بواسطه اینکه این دو نفر اول منتخب شده بودند حالا منتهای مرتبه بعقیده بنده مجلس میتواند که درجه تازی را دفعه دوم انتخاب کنند .

ارباب کیخسرو - عقیده بنده این است که مقرر بفرمائید این رایورتن کمیسیون طبع شود و در میان نمایندگان توزیع شود و ایشان در این باب غوررسی کنند و رای بدهند .

رئیس - اینجا چیزی نیست که محتاج به مطالعه باشد همین است که در درجه اول انتخاب صحیح شده و در درجه دوم بحکم قرعه شده است .

مؤتمن الملك - قرار بود بطریق مخالف و موافق باشد چون حالا ما می بینیم که معارض هست یا نیست اگر معارض هست باید بماند برای جلسه آتی و اگر معارض نیست آنها باید معلوم شود یعنی اگر بعضی اشخاص مخالف این رایورتن باشند او را باید اول بگویند و معلوم شود که معارض هستند .

وکیل الرعایا - اگر کمیسیون يك رایورتن قطعی داده بود آنوقت این ایرادهای مؤتمن الملك وارد بود اما چون کمیسیون هیچ معلوم نکرده است تکلیف را فقط ان چیزیکه روی آن کاغذ بوده است آورده است روی این کاغذ و بنده عرض میکنم این ضرری است که به ملت زده شده است و مخارجی که باید بنمایند و بدهند دو دفعه شده است باید این آقا شریف ببرند و انتخاب درجه تازی تکمیل شود و دو مرتبه بر آورند .

اسدالله میرزا - اینکه آقای مؤتمن الملك فرمودند معارضی هست یا نیست اصل این انتخاب را کسی صحتش را تصدیق نکرده و شکایت هم رسیده و در این باب هم گمان میکنم نباید مباحثه بشود خوب است بمادتهای کلا اطلاعات خود را تحصیل کند برای دفعه آتی به **رئیس** - باید این رایورتن رجوع شود بهمان کمیسیون در ضمن آقایان نمایندگان هم تحقیقات لازم را از خارج و وزارت داخله بکنند شاید پاره معلومات بدست بیاید که مطلب حل شود و رفع محذور بشود

اسدالله میرزا - معمول در این موارد این است که از هر شبهه بکنفر معین بکنند که مجدداً رسیدگی بکنند در نظامنامه هم اینطور است که يك کمیسیون تحقیقی معلوم میشود و در آن کمیسیون تحقیق انتخابات از هر شبهه یکی میرود و رسیدگی می کنند

رئیس - اما بنده اعتقاد اینست که مورد آن نرسیده است آن در صورتی است که کمیسیون يك رای قطعی بدهد ولی در خود مجلس يك مخالفتی ظاهر بشود در این صورت باید از هر شبهه يك نفر معین بشود و يك هیئت دیگری تشکیل بدهند برای رسیدگی اینجا هیچ مخالفتی معلوم نیست که کمیسیون آنچه فهمیده بدون آنکه رای قطعی بدهد اینجا نوشته

است و مجلس هم مخالفتی با آنچه کمیسیون نوشته است ندارد در این صورت اگر مجلس تصویب می کند رجوع بهمان کمیسیون شود

اسدالله میرزا - کمیسیون حقیق این است که رأی خود را اظهار کند

حاجی محمد اسمعیل کاشف - بنده عرض میکنم که اگر این لایحه دو مرتبه بکمیسیون رجوع شود غیر از آنکه نوشته اند چیز دیگر نخواهند نوشت و گویا هیچ شبهه نباشد در اینکه بحکم فرجه شده است والا وقت تلف کردن هیچ صحیح نیست

مقیم السلطنه - چون فرمودند که عجالاً در این باب مباحثه نشود و انتخاب درجه اول صحیح است و درجه دوم ناقص است باید دوم تبه انتخاب شود و عرض شده نه موافق است و نه مخالف خود را مجاز میدانم عرض کنم خوب است همانطوریکه در سابق گفته شد در باره انتخابات پایه کمتر مذاکرات شود برای اینکه هنوز داخل این مذاکرات مفصل نشده ایم بعضی مذاکرات میشود که بکلی مقام منبع و کلا حتی اشخاصیکه داوطلب هستند منزله میباشد بهتر این است حالا که رجوع بکمیسیون شده است آن کمیسیون تحقیقاتشان را بکنند و حتی المقدور که لازم است اطلاعات از خارج تحصیل کنند که انشاء الله وقتی که مذاکره و صحبت میشود بدون اینکه داخل در مذاکره شویم شروع کنیم برای دادن

میرزا داود خان - بنده توضیح میخواستم که در باب جناب لواء الدوله حضور شده است بعد از اکثریت تام در درجه دوم انتخاب شده است

فهییم الملک - نسبت بکلیه رأی دهندگان توضیح شده است که ۶۰ رأی بوده و این نسبت بکلیه رأی دهندگان حوزه انتخابیه است

تقی زاده - برای اینکه بکمیسیون برود نفهمیدم و با کمیسیون صحبتی نشده و کمیسیون خودش منتقل بیک مطلب تازه نشده و مثل این است که مجلس نیامده باشد دوباره میرود و همانرا می نویسند دیگر این است که بعضی رایورتهای چاپ میشود بعضی چاپ نمیشود و آنچه را که وزارت داخله میکند بایستی اول بکنند و یکی این است که کمیسیون تحقیق خودش را در این جا نوشته است و اگر مطابق نظامنامه عمل نمایم کمیسیون ها هم البته باید رأی خودشانرا بنویسند و دیگر اینکه بخود کمیسیون رفتن هیچ ثمری ندارد خوب است چاپ نشود بعضی رایورتهای کمیسیون ها چاپ نمیشود اگر وزارت داخله تحقیقاتی خواهند کرد بهتر است اما در مسئله لواء الدوله این را که میرزا داود خان گفتند صحیح است برای این که در خونسار گمان کلی میرود که در تمام مواضع اکثریت تام داشته باشد برای اینکه تمام رأی دهندگان خونسار چهارصد و هفتاد نفر بوده است و چهار صد و شصت یک نفر از آنها رأی داده است و از کلیایگان مثلا صد و بیست نفر رأی داده اند و در کمره هم همینقدرها یک قدری کمتر و گمان نیست همچو که از اعتبار نامه معلوم میشود بنده روز اول گمان میکردم تمام ولایات نهمه بیشتر از هشتصد نفر رأی دهنده داشته باشند و رأی دهندگان سه ولایت هم خیلی است مثلا خونسار را گفته که چهارصد

نفر رأی داده اند معلوم می شود همه این رأی های بیشتر از نهمصد یا هزار نبوده است بنده که حدس زدم یکصد و بیست و هشت رأی باو داده شده باقی را گویا نوشته اند و از اینجا وقتیکه قیاس می کنم ۵۰۰ رأی داده شده در این صورت اکثریت تام حاصل شده است و خودش هم مدعی است که در حوزة اکثریت تام شده است و این را نظامنامه انتخابات هم تصدیق می کند برای این که آنجا در ماده آن ولایتی که سه نفر منتخب درجه اول دارد از شش نفر که بالا بیاید ممکن نیست که بقرعه در آنجا معین بشود ولی اساساً معلوم است که اگر از شش نفر بالا باشد شاید تساوی پیدا شود بخاطر می آید که چندین دفعه متوالیاً همانطور دونفر بدو نفر تقسیم کرد بودند پیش خودشان همین طور گفته شد در انتخابات درجه اول اکثریت حاصل شده است آنها را بر هم زده اند بمجرد شکایت وزارت داخله حق ندارد که اساس انتخاب را برهم بزند

فهییم الملک - یکجای دیگر هم صحیح نیست عده کلیه رأی دهندگان فقط مال خونسار معین است و قید میکنند که چهارصد و هفتاد رأی بوده اند و چهار صد و شصت نفر رأی داده اند در باب اکثریت تام که آقای تقی زاده گفتند معلوم نیست اکثریت تام داشته باشد یا نداشته فقط مال خونسار معین است که انتخاب شده اند یکجای دیگر هفده نفر و یک جای دیگر بهمان سمت یک نفر وکیل که اول آمده است معین شده اند و حاضر شده اند و مشغول انتخاب شده اند و در باقی کلیه رأی دهندگان هیچ معلوم نیست

ابوالقاسم میرزا - بنده میخواستم اینرا عرض کنم لواء الدوله آنروز که بکمیسیون آمد گفت دونفر تقریباً هم متحد شده بودند چند دفعه رأی دادند و در حق خودشان رأی دادند و باین جهت بود که بقرعه معین کردند (در این موقع ماده بیستم نظامنامه انتخابات معین شد)

وکیل التجار - مقصودم ایراد نیست میخواهم یادآوری کنم بعد از این یک مطلبی که پیشنهاد میشود برای این است که آنچه تحقیقات لازم است کمیسیون بکنند بعد نتیجه که از تمام تحقیقات حاصل میشود پیشنهاد بکنند مثلاً در مسئله این که آیا این چهار صد و شصت و یک رأی با آن رأیهای دیگر از جاهای دیگر بوده است و در حوزة اکثریت تام بوده است یا نبوده است این را باید کمیسیون تحقیقات کرده باشد چنانچه گفته شد احتمال کلی میدهد که اکثریت تام باشد و انتخاب این یکی مسلم باشد آن دو نفر را باید معین کنند و حالا بنده این مباحثه را بایک رایورتهای پنهانی عرض میکنم آنطور که لازم است نوشته شده است و هر چه مباحثه بشود زیادی میدانم و لازم میدانم که اگر صلاح میدانند بهمین کمیسیون رجوع شود تا تحقیقات خودشان را بکنند و یک رایورتهای خوب زبان دار بدهند یا اگر ترتیب دیگر لازم بدانند راجع به بعضی تحقیقات ممکن است که آراء حوزة را معین بکنند چند بوده است و آیا در این شخص بخصوص اکثریت تام حاصل شده است یا خیر اگر شده است محتاج بانتخاب ثانوی نیست و اگر نشده است دونفر انتخاب کنند در هر صورت مذاکره را بنده عجالاً لازم نمیدانم

میرزا مرتضی قلیخان - لازم است بنده دو مطلب را توضیح بدهم یکی از بابت تجدید

انتخاب درجه اول از قراریکه معلوم میشود شکایت زیادی از اطراف رسیده است بوزارت داخله و در باب انتخابی که آنجا شده است آنچه شکایتی که اظهار کرده بودند بعضی ملاحظات که در کار بوده است آنطوریکه مطابق با قانون باشد بعمل نیامده است باین واسطه در آنجا حکم بتجدید انتخاب شده است و الان هم باید انتخاب ثانی تمام شده باشد دیگر بنده از انتخاب کلیایگان و خونسار و کمره اطلاعی ندارم فقط همان مطلبی بوده که از بابت محلات عرض کردم و یک مسئله دیگر از بابت اکثریت تامه حوزة بنده اطلاع دارم اکثریت تامه نبوده است بواسطه اینکه در محلات عده رأی دهندگان خیلی بیشتر از آنجا هاست

رئیس - گمان نمیکنم بیشتر از این مذاکره لازم باشد اما تکلیف این کار معین نشده است برای اینکه اگر بکمیسیون رجوع بکنیم آن تحقیقات که باید بشود کی باید بکنند هر نفری از نمایندگان نمی توانند با وزارت داخله یا با کلیایگان طرف بشوند و مشغول کار شوند لابد باید نمودنشان را حاضر کنند و تحقیقات خودشان را بنمایند این که بنده گفتم ارجاع بکمیسیون شود برای این است که آنها یک سابقه در کار دارند و این را بطور تحقیق معین نموده و رایورتهای میدهند

وحید الملک - بنده متأسفانه میگویم که کاهی جملات شنیده بکمیسیون میشود کاهی از اوقات رایورتهای را زیاد مفصل می بینند که رجوع میشود بانجمن ولایتی و امثال آنها کاهی از اوقات رایورتهای را بی زبان می بینند ولی اگر وکلای محترم تشریف بیاورند در کمیسیون اعتبار نامه و یک قدری طرف بشوند با بعضی ولایات آنوقت خواهند دید بعضی تقلبها و سوسهها پیدا میشود در باره ما زیاد که کنج کاری میکنیم می بینیم که انجمن هم داخل میشود یک قدری زیاد تر داخل میشود می بینیم پارتیهای مختلف که همه میخواهند وکیل برای مجلس مقدس بشوند داخل هستند هر چه ما رایورتهای میخواستیم از وزارت داخله برخلاف آن از مجلس میآید مثل این که از فارس چند تلگراف از آن روزیکه رایورتهای تقدیم مجلس شده است آمده است و هیچ کدام جواب صحیحی نیامده است همین طور در همین مطلب خود بنده سه چهار دفعه مستقیماً بضیاء السلطان که در وزارت داخله است تلفن کردم و خود ادهم در این کار هست ادهم چندین تلگراف کرده است و هیچ جواب نیامده است از اینجهام لایحه نوشته شد بکلیایگان جواب نیامده است از آن طرف خود ناصر اشکر میگوید که در آنجا بعضی اقدامات کرده است و میخواهند من خلع بشوم و بعضی پارتیها تشکیل شده است که اگر بخواهیم در رایورتهای ذکر کنیم خیلی مفصل میشود و از طرف دیگر می بینیم این اعتبار نامه که دارد درجه اولش صحیح است انتخاب درجه ثانی با نظامنامه انتخابات درست نمی آید کمیسیون که نمیتواند از خودش اظهار عقیده کند و بگوید که خیر این بحکم فرجه شده است صحیح نیست و موافقت ندارد با نظامنامه انتخابات ما اگر می گفتیم تا صحیح است دیگر لازم نبود رایورتهای بدهیم اولاً اینکه اطلاع ما صحیح است و این انتخابات درجه ثانی صحیح نیست ولی از ما خواهش میشود که